

Opinnäytetyö (YAMK)

Kulttuuriala

2021

Outi Söderholm

TEE TEATTERI

– näytelmän käsikirjoituksen ideointi
harrastajateatterissa

OPINNÄYTETYÖ (YAMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kulttuuriala, Taiteen uudet kontekstit

2021 | 40 sivua, 6 liitesivua

Outi Söderholm

TEE TEATTERI

- näytelmän käsikirjoituksen ideointi harrastajateatterissa

Outi Söderholmin opinnäytetyössä tutkitaan ryhmälähtöisen teatteriesityksen käsikirjoituksen ideointimenetelmiä, kun ryhmä koostuu eri-ikäisistä ja erilaisista lähtökohdista tulleista harrastajista. Työssä käydään läpi kolmen Tee Teatterissa toteutetun ryhmälähtöisen näytelmän ideointiprosessit, ja verrataan menetelmien avulla syntyneitä ideoita lopulliseen käsikirjoitukseen. Tutkimus perustuu pääasiassa ryhmän vetäjän kurssimateriaaleihin ja muistiinpanoihin.

Opinnäytetyö osoittaa, että monipuolisesti ideointimenetelmiä käyttämällä syntyy näytelmän käsikirjoitukselle hyvät lähtökohdat ja vahvat raamit. Oleellista on heti ideointiprosessin alkuvaiheessa löytää ryhmän oma suunta, eli se, mitä ryhmä haluaa esityksellään kertoa. Osallistujan ikä ei näyttänyt juurikaan vaikuttavan ideointimenetelmien toimivuuteen, poikkeuksena itsenäisesti kotona tehtävät kirjoitustehtävät, joihin vanhemmat osallistujat paneutuivat nuoria paremmin. Tulokset osoittivat myös, että opettajan on hyvä antaa ryhmälle vapaata keskusteluaikaa, eikä täyttää ideoinnille varattua aikaa pelkillä ohjatuilla ideointimenetelmillä. Myös rentous ja ryhmän vetäjän läsnäolo sekä avoin osallistujien kuuleminen on tutkimuksen mukaan ideointimenetelmä siinä missä muutkin.

Oriveden seudun kansalaisopiston näyttelijäntyön ja teatterin kurssina toimiva Tee Teatteri tekee ryhmälähtöistä yhteisöteatteria, ja siihen voi osallistua kuka tahansa yli 13-vuotias henkilö. Tee Teatteri on toiminut Orivedellä Taiston talolla vuodesta 2017 lähtien.

ASIASANAT:

Devising, ryhmälähtöisyys, harrastajateatteri, ideointi, käsikirjoittaminen, yhteisöteatteri, Tee Teatteri.

BACHELOR'S / MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Master of Culture and Arts, Contemporary Contexts of Arts

2021 | 40 pages, 6 pages in appendices

Outi Söderholm

TEE TEATTERI

- script ideation for amateur theater

Outi Söderholm's thesis studies how different methods of script ideation work in a group of amateurs who come from various ages and starting points. The thesis addresses three plays which have been ideated by a group and compare the end results of the different ideation processes to the final script. The study is based mainly on tutorial material and notes by the leader of the courses.

The thesis proves that a versatile use of ideation methods produces a good basis for the script. It is essential for the group to find the direction and what it wants to say with the performance right at the start. The age of the participants did not seem to make much difference on how the ideation methods worked, the only difference being independent writing tasks made at home where the older participants got into better than the younger ones. The results also showed that the teacher should allow the group free conversation time and not entirely fill the given hours teaching guided ideation methods. A relaxed atmosphere, the presence of the leader of the group and listening to the participants is by the study as good an ideation method as the others.

Tee Teatteri is producing community theatre from a group viewpoint and giving the courses of acting and theatre for the Orivesi area folk high school. Anybody over 13 years of age can join. Tee Teatteri has been functioning at the Taisto house in Orivesi since 2017.

KEYWORDS:

Devising theatre, scriptwriting, collaborative ideation, Tee Teatteri

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 TEE TEATTERI	7
2.1 Ryhmälähtöisyys	9
2.2 Ideointi	11
2.3 Luovuus	13
3 IDEOISTA NÄYTELMÄN KÄSIKIRJOITUKSEKSI	16
3.1 Yhteinen ideointi alkaa	17
3.1.1 Taistorit	18
3.1.2 Osittain perkaamaton mansikkamaa	21
3.1.3 Perunavelliä konstaapeli Pasanen!	25
3.2 Käsikirjoitus	28
4 TULOKSET	31
4.1 Ideoinnin käynnistäminen	31
4.2 Hahmojen ideointi	32
4.3 Tarinan ideointi	33
4.4 Ikäjakautuksen vaikutus ideointimenetelmien toimivuuteen	35
5 LOPUKSI	37
LÄHTEET	39

LIITTEET

Liite 1. Taistorit: Juliste ja arvostelu Oriveden Sanomissa

Liite 2. Osittain perkaamaton mansikkamaa: Juliste ja arvostelu Oriveden Sanomissa

Liite 3. Perunavelliä, konstaapeli Pasanen!: Juliste ja arvostelu Oriveden Sanomissa

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni käsittelee Tee Teatterin toimintaa ryhmälähtöisenä yhteisöteatterina, sekä oman taiteeni tekemistä teatterini opettajana, käsikirjoittajana ja ohjaajana. Tee Teatteri syntyi tarpeestani luoda itseni näköistä teatteritaidetta, ja samalla tarjota ensisijaisesti kotipaikkakuntani nuorille paikka harrastaa teatteria sekä itseilmaisua. Tee Teatterissa kirjoitan osallistujien ideoiden pohjalta näytelmän, jossa osallistujat itse näyttelevät. Uusi ryhmä aloittaa aina syksyllä, ja näytelmää esitetään seuraavan vuoden huhtikuussa.

Opinnäytetyössäni tutkin millaiset menetelmät ovat hedelmällisiä näytelmän käsikirjoituksen ideoinnissa, kun ryhmä koostuu eri-ikäisistä ja erilaisen kokemusmaailman omaavista harrastajista. Pyrin saamaan vastauksen kysymykseeni tutkimalla kolmen eri näytelmän käsikirjoituksen ideoinnissa käyttämiäni harjoituksia peilaten niitä syntyneisiin käsikirjoituksiin. Näytelmät ovat toteutuneet vuosina 2018–2020 Tee Teatterissa. Näytelmän käsikirjoitus syntyy ryhmän ideoiden pohjalta, ja tutkimusaineisto koostuu ryhmätapaamisissa tekemistäni muistiinpanoista, kurssisuunnitelmistani ja kirjoittamistani näytelmäkäsikirjoituksista.

Tutkimukseni tulokset ohjaavat omaa työskentelyäni tulevaisuudessa ryhmälähtöisen teatterin opettajana, käsikirjoittajana ja ohjaajana. Tutkimusmenetelmäni on toiminnallinen ja reflektiivinen. Opinnäytetyöni tulokset perustuvat omaan analyysiini ideointiprosesseissa syntyneistä materiaalista, sekä osallistujien välittömästä palautteesta Tee Teatterissa. Opinnäytetyössäni osoitan, että monipuoliset ideointimenetelmät synnyttävät monipuolisia tuloksia. Ideoinnissa on hyvä muistaa, että mitä enemmän ideoita syntyy, sitä parempi se on käsikirjoituksen kirjoittamisen kannalta.

Kaikki ideat eivät päädy lopputulokseen, mutta lopputuloksen kannalta runsas ideoiden määrä luo valinnan mahdollisuuksia. Koskaan ei voi tietää etukäteen, mikä idea on hyvä tai mikä huono. Usein juuri oudoimmat ja vilskeimmät ideat ovat niitä, jotka saavat mielikuvitukseni lentoon, ja päätyvät lopulliseen käsikirjoitukseen.

Opinnäytetyöni aluksi taustoitan aihetta tarkastelemalla omaa taiteilijaidentiteettiäni sekä Tee Teatterin toimintaa ja lähtökohtia. Tämän jälkeen avaan vaihe vaiheelta kunkin kolmen näytelmän ideointimenetelmiä sekä käsikirjoitusvaihetta. Lopuksi pohdin tuloksia eri näkökulmista ja vastaan kysymykseeni, millaiset ideointimenetelmät tuottavat

käyttökelpoista materiaalia näytelmän käsikirjoitukseen, kun ryhmä koostuu monen ikäistä ja erilaisen lähtökohdan omaavista henkilöistä.

2 TEE TEATTERI

Nimi kertoo kaiken oleellisen perustamastani teatterista. Tee itse, luo itse teatterisi, kerro itsellesi tärkeä asia teatterin keinoin. Kaikki ideat ovat arvokkaita ja kaikkien ääni saa kuulua. Tee Teatteri on sinun teatterisi.

Olen ollut 1980-luvun alusta lähtien mukana useissa harrastajateattereissa näyttelijänä ja ohjaajana. Ohjaustyö on kuitenkin erityisesti kiehtonut ja vienyt minut mukanaan. Pidän siitä, että saan ottaa vastuuta ja vaikuttaa lopputulokseen. Kokonaisuuksien hallinta vaatii organisointikykyä ja tiukkaa aikatauluttamista. Ohjaajalta vaaditaan vahvaa taiteellista näkemystä sekä rohkeutta, sillä ohjaajan oma motivaatio esityksen tekemiseen tarttuu koko työryhmään. Kun ohjaaja on hyvin valmistautunut ja tietää mihin suuntaan täytyy kulkea, on työryhmän helppo heittäytyä ja antaa parhaansa. Teatteriohjaaja Raila Leppäkosken mukaan ohjaaja on vastuussa siitä, että ryhmässä tiedetään mihin suuntaan ollaan menossa ja mihin jokaisella kohtauksella ja näytöksellä pyritään. Ohjaaja järjestelee itse asiassa näyttämölle vain sarjan muutoksia, joiden ketjusta syntyy suuri muutos. (Korhonen & Østern, 160.)

Ajatus omasta matalan kynnyksen ryhmälähtöisestä teatterista kehittyi mielessäni. Haavekuvissani pääsen toteuttamaan oman näköistäni teatteria, johon liittyy joukko innostuneita tekijöitä, jotka tuovat omat ideansa ja osaamisensa osaksi teatteriani: syntyy yhteisö, joka on vapaa toteuttamaan juuri oman näköistään esitystaidetta. Mukana olisi tietysti myös oppijoita, jotka innostuisivat teatterin tekemisestä, niin kuin itse olen nuorena innostunut siitä.

Haavekuva alkoi kehittyä konkretiaksi ja kokeilemisen arvoiseksi ideaksi. Ajattelin, että jos en tätä tee, niin kadun loppuikäni. Näin käynnistyi syksyllä 2017 ensimmäinen Tee Teatteri -kurssi Oriveden seudun kansalaisopistossa. Kurssin kohderyhmä oli ensimmäisenä toimintavuotena kulttuuritoiminnan vaikeasti tavoitettavat 13–30 vuotiaat nuoret. Ensimmäisen vuoden jälkeen yläikärajaa ei enää asetettu, vaan teatterini ovet olivat avoinna kaikille yli 13-vuotiaille.

Olen koulutukseltani kulttuurituottaja AMK ja minulla on opettajan pätevyys. Toimin Tampereen ammattikorkeakoulun media-alan koulutuksessa tuottajana ja olen Tee Teatterin opettaja, ohjaaja, käsikirjoittaja ja tuottaja. Olen suorittanut teatterin ja draaman opettamisen perusopinnot, ja toiminut useissa teatteriryhmissä näyttelijänä ja ohjaajana.

Musiikillista intoani olen purkanut omassa bändissäni ja kehittelemässäni Punkpaja -toiminnassa, jossa minkä tahansa ryhmän kanssa ideoidaan biisi, joka lauletaan, soitetaan ja äänitetään kolmessa tunnissa. Uskon, että kaikki ihmiset ovat luovia, kun heille annetaan mahdollisuus ja heitä kannustetaan. Kyse ei siis ole luovuudesta tai ei-luovuudesta, vaan mahdollisuuksista ja lähtökohdista. Tämän jälkeen tarvitaan oma into.

Olin varhaisnuori 1970-luvun loppupuolella, kun Suomeen rantautui punk. Aluksi se näyttäytyi äänekkäänä, hulvattomana ja ennen näkemättömän epäkorrektina ja kaoottisena mökänä, mutta samalla raikkaana ja samaistuttavana. Syntyi nuorisokulttuuri, johon halusin itsekin kuulua. Tämä aika on vaikuttanut omaan asenteeseeni ja identiteettini rakentumiseen vahvasti. Käsitykseni luovuudesta ja taiteen tekemisestä alkoi syntymään jo tuolloin, sitä tietenkään silloin tiedostamatta. Luovuus tarkoitti minulle silloin juurikin omaehtoista musiikin tekemistä.

Punk ei yrittänyt olla taidetta, eikä se piitannut korkea- tai massakulttuurin nimikkeistä tai instituutioista. Se vapautti luovaa energiaa ehkä enemmän kuin mikään varsinainen taidesuuntaus. Punk toi mukanaan käytännöksi omakustanneperinteen ja tee-se-itse -metodin, eli Do-It-Yourself, lyhenettynä DIY (Pyhtilä 1999, 90).

Punkin nousun aikaan yli neljäkymmentä vuotta sitten ei puhuttu yhteisötaiteesta, soveltavasta taiteesta ja taiteen hyvinvointivaikutuksista. Ei ainakaan savolaisessa pikkukaupungissa. Kuitenkin punkin hyvinvointivaikutukset olivat mittaamattomat. Nuorisolla oli yhtäkkiä ”lupa” tehdä mitä huvitti. Aika moni aikuinen yritti sen tietenkin estää, mutta tätä porukkaa eivät auktoriteetit pystyneet pysäyttämään. Perustettiin bändejä ja elävän musiikin yhdistyksiä, rakennettiin soittimia ja painettiin omakustannelehtiä. Tehtiin paljon ja tehtiin itse. Haluttiin vastavoima tähtikultteille ja taideinstituuteille.

On hienoa ja arvokasta, että tällainen omista lähtökohdista lähtevä taide on saanut lähi-vuosina arvostusta. Kiinnostava uusi taiteen määritelmä Outsider-taide tarkoittaa taidekoulutuksen ulkopuolella tehtyä taidetta, joka käsittää mm. ITE-taiteen ja erityistaiteen. Suomesta löytyykin suuri määrä eri taiteen alojen outsiders taiteilijoita ja -taiteilijaryhmiä. (Outsider Art Finland 2020.)

Ajattelen, että kun ihminen kokee oman luovuuden kautta syntyneen rehellisen lopputuloksen hyvänä ja oikeana, se todennäköisesti tuntuu myös oikealta ja hyvältä muista. Ja näin se löytää yleisönsä. Taide on tunteiden, kokemusten, kauneuden jakamista, asian tai ilmiön esilletuomista. Taiteen tekeminen on moniulotteista, eikä sitä voi rajoittaa. Taide ja luovuus asuu jokaisessa, se on vietti, tarve ja olemisen tapa. Se on elämä ja

elinehto, ja se ulottuu kaikkialle. Kautta historian taidetta on haluttu rajata, ja sitä ja sen ilmenemismuotoja on erilaiset auktoriteetit halunneet ohjata ja valvoa. Milloin sitä ovat tehneet poliitikot, uskonnot, valtiot, milloin erilaisien mieltymyksiensä mukaiset mese-naatit ja apurahojen jakajat tai äidit ja isät. Silti se on aina rönsynnyt, muuttanut muotoaan ja löytänyt tapansa tulla esille puhtaana ja uutena. Taiteen määrittely on vaikeaa, eikä tyhjentävää kuvausta siihen taida löytyä. Eikä se ole edes oleellista tämän opinnäytetyön kannalta.

Modernin luovuustutkimuksen uranuurtaja E. Paul Torrance on julkaissut lapsille ja nuorille tarkoitettuun julistuksen:

Älä pelkää rakastumista johonkin itsellesi tärkeään asiaan!

Tunne vahvuutesi, harjoittele, kehity, iloitse ja ole ylpeä niistä!

Vapauta itsesi muiden odotusten taakasta!

Yritä löytää hyviä ohjaajia ja opettajia!

Älä tuhlaa energiaa muiden miellyttämiseen!

Tee sitä, mistä pidät ja missä olet hyvä!

Kasva itsenäiseksi ja riippumattomaksi.

(Uusikylä 2017.)

2.1 Ryhmälähtöisyys

Pieta Koskenniemi määrittelee ryhmälähtöisen teatterin, eli devising theatren joukoksi teatterin työtapoja, joille yhteistä on ainakin ei-tekstilähtöisyys ja ryhmäprosessoiva työtapo, jossa esityksen käsikirjoitus muotoutuu prosessissa ja se syntyy tarpeesta tehdä itselle merkityksellistä teatteria. Devising kattaa yhteisöteatteriprojektit, kouluissa tehtävät esitykset ja työpajat, sekä samoilla metodeilla tehdyt taiteelliset ammattilaisesitykset. Yhteistä näille siis on se, että erilaisia harjoituskäytäntöjä käyttäen esitys työstetään niin, että ennalta laadittua käsikirjoitusta ei ole. (Koskenniemi 2007, 17.)

Tee Teatterissa työmenetelmäni pohjautuu devising-menetelmään. Kuitenkin siinä missä devising puhtaimmillaan voi toteutua täysin ryhmäkeskeisesti, eli niin, että kaikki

osallistujat vastaavat ideoinnin lisäksi kollektiivisesti käsikirjoituksesta ja ohjaamisesta, itse otan teatterissani ohjat käsiin ideointivaiheen jälkeen. Vastaan itse näytelmän kirjoittamisesta sekä ohjaamisesta hyvin perinteisesti ja omaa taiteellista visiotani toteuttaen.

Tee Teatteri toimii yhteisöteatterin periaatteita noudattaen. Osallistujat eivät ole lähtökohtaisesti teatterin ammattilaisia ja mukaan voi tulla kuka tahansa, jota teatterin tekeminen kiinnostaa. Ideat syntyvät osallistujien omista lähtökohdista, heidän elämästään ja ympäröivistä ilmiöistä. Ryhmässä jaetaan kokemuksia, tunteita, yhteisiä ja yleisiä asioita sekä osallistujia kiinnostavia teemoja, joita käsittelemme keskustellen, kirjoittaen ja improvisoiden. Yhteinen suunta ja sanoma hiotaan esityksen rungoksi. Esityksen runko käsittää esityksen sanoman, henkilöt, ympäristön ja ajan, mihin tapahtumat sijoittuvat.

Yhteisöteatteria ja soveltavaa teatteria hyödynnetään sekä ryhmäprosesseissa, joilla ei ole esityksellistä päämäärää että esitykseen tähtäävissä prosesseissa. Teatteri-ilmaisun ohjaaja Kati Sirén määrittelee, että yhteisöteatterissa keskeistä on prosessi, vuorovaikutus ja osallistujan rooli olipa kyse työpajasta tai esityksestä. Ohjaajan tehtävä poikkeaa perinteisestä teatteriohjaajan roolista, sillä yhteisön merkitys painottuu silloinkin kun päämääränä on taiteellinen lopputulos, eli esitys. (Lavaste ym. 2005, 126.)

Teatteriohjaaja Saana Lavaste on tehnyt havainnon, että joidenkin mielestä tällainen ryhmä- tai aihelähtöinen teatterin tekeminen ei olisi teatteria lainkaan. Tämän ajattelun mukaan oikea teatteri perustuu draamatekstiin ja ryhmä- tai aihelähtöinen teatteri on enemmänkin esitystaidetta. Tällaisessa aihelähtöisessä työskentelyssä tekstin analysoinnin sijaan tehdäänkin prosessisuunnittelua ja epäselvyyttä voi syntyä siitä, miten syntynyttä materiaalia käytetään, ja kuka lopulta päättää, mitä otetaan mukaan ja mitä jätetään ottamatta. (Lavaste ym. 2005, 46–47.)

Tee Teatterissa lopputuloksesta päätän minä. Kun materiaalia on riittävästi, tai kun ideointiin varattu aika on loppunut, minä päätän, kuinka käytän syntynyttä materiaalia. Tämä on erittäin tärkeätä kertoa ja tehdä selväksi jo ryhmän ensimmäisessä kokoontumisessa. Kaikki lähtevät ideointiin mukaan vasta kun ovat hyväksyneet nämä säännöt ja käytännöt. Käytäntö on osoittanut, että tämä on ollut osallistujille mieluisa työskentelytapa. He ovat odottaneet materiaalista syntynyttä käsikirjoitusta suurella mielenkiinnolla, ja pitäneet siitä. Tämä on myös omaa taiteilijuuttani hyvin kannatteleva, ja itseäni innostava tapa työstää näytelmää. Inspiraatio syntyy paitsi ideoita myllätessäni, myös ryhmäläisiin tutustessani. Tähän asti jokainen ryhmä on ollut minulle valtava innostuksen ja

luovuuden lähde. Koen, että ryhmät ovat antaneet minulle ”luvan” toteuttaa itseäni ja käyttää osallistujien visioita kirjoittaessani ja luodessani kyseiselle ryhmälle sen itsensä näköistä teatteria.

2.2 Ideointi

Tohtori Jyrki Reunasen (2011, 55) mukaan idea aloittaa ja antaa suuntaviivat teoksen luomiselle. Teoksen valmisteluun kuuluu ideointi, jossa yritetään keksiä teoksen ydinidea ja ilmaisun ideoita. Ideointiin liittyvä tunne on innostus. Reunanen (2007, 119) osuu tällä avauksellaan täydellisesti ideoinnin ytimeen. Ilman innostusta ideointi ei ehkä edes toteudu. Tee Teatterissa ryhmän kanssa ideointi tuottaa teoksen ytimen, sen ydinidean, joka syntyy vain työskentelmällä määrätietoisesti ja ammattimaisesti ohjaten ja opettaen. Varsinainen luova työskentely alkaa tämän jälkeen. Uutta ja omaperäistä voi syntyä vasta kun idea on selkeä ja mieli on vapaa luomiseen.

Tee Teatterissa ideointi tapahtuu kahdessa eri vaiheessa: Ensimmäinen vaihe on ryhmän yhteisten ideoiden kerääminen ja valikointi. Toisessa vaiheessa ryhmä ei ole enää mukana, vaan se käsittää oman itsenäisen ideointiprosessini, jossa työstän ryhmässä syntyneitä ideoita tarinaksi. Yhteiset ideat toimivat sytykkeinä tarinalle. Ryhmässä syntyneet ideat eivät kuitenkaan saa liikaa hallita omaa ajattelua, vaan materiaali toimii enemmänkin oman mielikuvituksen herättäjänä. Lähdeaineisto antaa käynnistyspisteitä, mutta ei valtaa koko mieltä (Reunanen 2007, 191).

Ryhmän ideointivaiheessa keskittymiseni, havainnointi ja läsnäolo ovat virittäytyneet erityisen herkäksi. Siinä mielentilassa herkkyys ottaa vastaan erilaisia impulsseja on korostunut. Ryhmän yhteisen ideoinnin lisäksi ideoita syntyy kuullusta, nähdystä, kohtaamisista, keskustelusta, lehtijutuista, kuvista tai tuoksuista. Ideat yllättävät ja usein tulevat pakottamatta erilaisissa tilanteissa. Koskaan ei pidä ohittaa näitä yllätyksiä, vaan takerua juuri niihin. Tarkkailen ympäröivää maailmaa ja ryhmässä toimiessani osallistujien käyttäytymistä, puhetta, liikekieltä ja kaikkea toimintaa. Saan ideoita näytelmän hahmoihin ja tapahtumiin myös varsinaisen ideointiharjoitteen ulkopuolella. Tämä on mahdollistanut sen, että osallistujat ovat pitäneet hahmoistansa ja tunteneet ne omikseen, vaikka tarinassa ei olisi suoria viittauksia kenenkään henkilökohtaiseen elämään.

Maailma on pullollaan erilaisia ideointimenetelmiä, joiden tavoitteena on lisätä ajatteluun rentoutta, yllätyksellisyyttä ja turvallisuuden tunnetta. Ideat eivät kuitenkaan synny

ensisijaisesti ideointitekniikoiden avulla. Ne syntyvät elämällä elämää ja olemalla innostunut kaikesta mahdollisesta (Koski ym. 2004, 170–172). Yleinen ohje on, että ideoita on synnyttävä paljon, jolloin mukaan mahtuu paljon enemmän huonoja kuin hyviä ideoita. Mutta myös hyviä ideoita syntyy. Ideoinnissa onkin opittava sietämään mitättömiä ja keskinkertaisia ideoita, jotta saisi synnytettyä erinomaisia. Luovuustutkija Dean Keith Simonton on osoittanut, että suuret luovat henkilöt kuten Mozart, Darwin, Einstein, Picasso ja Shakespeare tuottivat paljon onnistuneita asioita, mutta he myös epäonnistuivat usein. (Koski ym. 2004, 172–173.)

Huhuu?

Onko täällä mitään?

Onko täällä ketään?

Täällä on niin pimeää

Mikä se oli?

Se hipaisi minua

Tule takaisin!

Älä karkaa!

Tuntui vähän idealta

En tiedä oliko se hyvä

Tulisi takaisin, että voisin tutkia sitä tarkemmin

Huhuu?

Saattoi se olla huonokin

Hei, nyt siinä taisi olla toinenkin

Ei, sekin katosi

Voisiko joku auttaa?

Olen niin yksin

Ei tästä tule mitään

Onko täällä ketään?

Pelkään tyhjyyttä

Pelottaa

En saa mistään kiinni

Huhuu?

(Omat muistiinpanot 2018.)

2.3 Luovuus

Luovuustutkimuksen uranuurtajia ovat luovustutkija Kari Uusikylän (2012) mukaan Platon, Aristoteles, Immanuel Kant ja Sigmund Freud. Platonin mukaan luovuus on hulluutta ja tietoisuuden vaihteluja. Se on perimmiltään mystinen, jumalainen ja yliluonnollinen ilmiö. Aristoteles puolestaan hylkää luovuuden yliluonnolliset piirteet. Hän ajatteli, että luova prosessi on lähtöisin olosuhteista. Kantille luovuus oli spontaanista aktiivisuutta, joka on mahdollista luovan yksilön tietoisien toiminnan avulla. Hänen näkemyksensä oli päinvastainen Platonin kanssa, joka korosti luovuuden olevan ulkoisen lähteen kontrolloimaa. Freudin näkemys luovuudesta oli samankaltainen kuin Platonin, mutta Freud kuitenkin korvasi Platonin jumaluuden taiteilijan inspiraatiolla, yksilön tajunnan tiedostamattomalla kerroksella. (Uusikylä 2012, 23–24.)

Luovuus ja ideointi eroavat toisistaan siten, että luovuus painottaa uutuutta. Ideointi taas etsii toimivaa ideaa, joka voi olla myös vanha ja tunnettu periaate. Luovuus liitetään taiteelliseen ja kuvalliseen mielikuvitukseen, jolloin luovuutta voi osoittaa myös pinnallisilla ulkoasun muutoksilla. Ideointi taas liittyy ajatukselliseen, jolloin idealta odotetaan tiettyä yleispätevyyttä. (Reunanen 2007, 169.)

Lauri Järvilehdon (2009) mukaan luovuus on kyky ohjata ajattelua ja toimintaa kohti uusia, ennenkokemattomia suuntia. Hän jakaa luovan prosessin vaiheet viiteen osaan: 1) Kerääminen 2) Valikointi 3) Luonnostelu 4) Jalostaminen 5) Viimeistely.

Keräämisvaihe synnyttää luovan työn perusmateriaalin. Valikointivaiheessa materiaalista eritellään käyttökelpoiset ja kelvottomat. Luonnosteluvaiheessa syntyy työn ensimmäinen versio. Jalostamisvaiheessa työtä hiotaan, kunnes se on valmis. Ja

viimeistelyvaiheessa luovan työn tekijä tekee päätöksen työstämisen lopettamisesta. (Järvilehto 2009.)

Monet ovat sitä mieltä, että kaikista ei ole luovaan ajatteluun. Monet väittävät myös, että kaikilta ei yksinkertaisesti löydy tarvittavaa vimmaa, intohimoa. Kuitenkin kyky innostumiseen ja intohimoon on meissä jokaisessa. Ongelma on siinä, että usein se on onnistuttu tukahduttamaan, meihin ei ole uskottu, ei luotettu, eikä keuhuttu. Meitä on opetettu varomaan liiallista innostumista ja vähän kaikkea. (Koski ym. 2004, 53.) On vaikea kuvitella itseäni nyt tässä, jos minua ei olisi lapsena kannustettu ja minuun ei olisi uskottu. Luova ajattelu vaatii uskoa, opettelua ja luottamusta itseen. Luottamusta omaan luovuuteen.

Luovuustutkija Kari Uusikylä kirjoittaa blogissaan, että yhteiskunnallisesti tärkeintä ei ole pohtia kuka on luova, vaan salliiko koti, koulu, työpaikka tai harrastuspiiri luovuuden. Luova yhteisö on avoin, kannustava ja vapaa; siellä saa kokeilla, erehtyä ja epäonnistua, olla eri mieltä pelkäämättä ketään. Uusikylä kysyy onko Suomi enemmän luovan vapauden valtakunta vai ahdistuneen puurtamisen mallimaa. (Uusikylä 2017.)

Abraham Maslow (1908–1970) on yksi humanistisen psykologian perustajista. Hänen mukaan itseään toteuttava luovuus voi olla parhaimmillan kuin lapsen ennakkoluulotonta leikkiä. Maslow korostaa rohkeutta, vapautta ja spontaaniutta ja itsensä hyväksymistä luovuuden edellytyksenä. Tällöin yksilö on tärkeämpi kuin tuotos. Itseään toteuttava luovuus on psyykkisen terveyden merkki. Luovuus on inhimillisyyttä parhaimmillan. (Uusikylä 2012, 41–43.)

Kun olen kysynyt Tee Teatterin osallistujilta miten he kokevat luovuuden, usein nuorten vastaus on, että he eivät ole mielestään ollenkaan luovia, ja heille on useissa tapauksissa ollut valtava ponnistus ylipäättään uskaltautua mukaan teatteritoimintaan. Kokemukseni mukaan heidän käsityksensä itsestään on muuttunut prosessin aikana, ja olen päässyt seuraamaan huikeita onnistumisia ja kehityskaaria. Olen pyrkinyt osoittamaan täydellistä luottamusta nuoriin, enkä ole vielä kertaakaan joutunut pettymään. Vaikuttaa siltä, että teatteriharrastus vetää puoleensa myös heitä, joiden ensisijainen motiivi ei ole esiintyminen tai vahva palo ryhtyä näyttelijäksi, vaan syitä on monia. Tohtori Timo Sini vuori (2002) on tutkinut akateemisessa väitöskirjassaan juuri teatteriharrastukseen liittyviä motiiveja, ja on tullut siinä siihen tulokseen, että ensisijainen motiivi teatteriharrastukseen on onnistumisen kokemus ja myötäelämisen tarve. Tutkimuksen mukaan esiintymistarpeen edelle menevät myös halu oppia uutta, mielikuvituksen ja ilmaisutaidon

kehittäminen, viihtyminen, terapeuttiset vaikutukset, kokemuksen tarve sekä motivoiva asenne. (Sinivuori 2002, 139.)

Onnistumisen kokemus ja ilmaisutaito ovat juuri niitä asioita, joita nämä teatteriharrastuksen pariin uskaltautuvat henkilöt kaipaavat eniten, ja niitä on runsain mitoin teatterissa tarjolla. Meissä kaikissa on valtavasti potentiaalia, joka voidaan väärällä sanalla tai vähättelevällä asenteella nujertaa. Luova, vapaa ja kannustava ilmapiiri koulussa ja kotona on lapsen ja nuoren kasvulle sitä tärkeää alustaa, jota vasten on mahdollista ponnistaa kohti niitä itseilmaisun muotoja, jotka innostavat ja tuntuvat itsestä hyvältä.

Jos joku sanoo meille jotain hyvää

meistä itsestämme, me kasvamme hiukan.

Niin meidät on rakennettu

ja se rakennelma on hyvä.

(Kirjailija Erlend Loeta mukailen Koski ym. 2004, 67.)

3 IDEOISTA NÄYTELMÄN KÄSIKIRJOITUKSEKSI

Tee Teatteri toimii Oriveden seudun kansalaisopiston näyttelijäntyön ja teatterintekemisen kurssina. Kansalaisopiston lukuvuosi alkaa syyskuussa, jolloin kurssi käynnistyy aina alusta. Kokoonnumme kerran viikossa kolmeksi tunniksi kerrallaan. Olen suunnitellut kurssin niin, että syyslukukauden opintoihin kuuluu ryhmäytymis- ja teatterileikkejä, ripaus teatterihistoriaa ja teatteriin tutustumista, näyttelijäntyön harjoituksia, improvisaatiota, tanssia, luovaa kirjoittamista, kohtausharjoituksia ja yhteistä ideointia erilaisin menetelmin. Tässä opinnäytetyössäni en pura tarkemmin edellä mainittuja harjoituksia, vaan keskityn pääosin ideointimenetelmiin.

Musiikki kuuluu olennaisena osana Tee Teatteriin, ja sitä tehdään luonnollisesti itse. Pidän tärkeänä, että nuoret saavat itse kosketuksen musiikin tekemiseen ja pääsevät myös laulamaan. Kehittämäni Punkpajan hengessä vietämme kunkin ryhmän kanssa yhden kokoontumiskerran studiolla biisiä tehden.

Kansalaisopiston syyslukukausi päättyy joulukuun alussa, jolloin minulle jää loppuvuosi aikaa kirjoittaa syksyllä ideoiduista materiaaleista ryhmälle näytelmä. Näytelmän harjoitukset aloitetaan heti tammikuun alussa kevätlukukauden alkaessa, ja esitykset sijoittuvat huhtikuun puoliväliin.

Yllä kuvattu rytmi aiheuttaa sen, että oman ajan käyttöä on hallittava, sillä aikataulu on armoton. Myös vastuu siitä, että jokaiselle ryhmän jäsenelle syntyy mielekästä tekemistä näytelmän parissa tuottaa välillä paineita. Koska syksyllä ei itsellä ole mitään käsitystä mihin suuntaan ideointi vie, prosessi vaatii kylmiä hermoja, lujaa luottamusta itseän ja sattumaan sekä hyvään tuuriin. Huhtikuun väijäämätön lähestyminen voi hetkellisesti aiheuttaa ahdistusta ja paniikkia. Tämä on kuitenkin vuosi vuodelta helpottanut, ja luotto siihen, että aina syntyy jotain, on tuonut rauhan tekemiseeni. Ahdistusta lievittää myös tieto siitä, että kyse on loppujen lopuksi leikistä, tarinoista, matkasta ja luovan prosessin nautinnosta sekä yhdessä tekemisen riemusta. Asenne on punk: tämä ryhmä tekee tämän. Hauskan pitäminen on luovan toimintani lähtökohta, ja jos toiminta alkaa muuttua liian vakavaksi tai tavoitteelliseksi, on aika lopettaa siihen. Sydän ja into on oltava aina mukana toiminnassani, vaikka välillä kiire voi aiheuttaa hetkellisiä paniikin tunteita.

Olen käyttänyt monenlaisia ideointimenetelmiä vuosien varrella. Tee Teatterissa käyttämäni ja tässä esittelemäni menetelmät olen oppinut aikaisemmissa teatteriryhmissä

toimiessani sekä opettajakollegaltani Tampereen ammattikorkeakoulussa. Olen pannut merkille, että mitä monipuolisemmat ideointityökalut ovat, sitä enemmän ammennettavaa materiaalia syntyy. Olen myös havainnut, että toisista osallistujista saa enemmän irti keskustelemalla, joillekin kirjoittaminen on helpompi tapa ilmaista itseään. Jotkut pursuavat ajatuksia ja ideoita, toisten on vaikeampi ilmaista ideoitaan. Kyse ei välttämättä ole siitä, että toisilla olisi ideoita enemmän kuin toisilla, vaan siitä, miten kukakin haluaa, osaa tai uskaltaa tuoda niitä esille. Pedagogina on minun tehtäväni osata kuulla jokaista tasavertaisesti. Kuuleminen on enemmän kuin kuuntelua; se on sitä, että pyrkii ymmärtämään erilaista ilmaisua, ja osaa esittää tarvittaessa oikeanlaisia kysymyksiä.

Seuraavissa alaluvuissa kuvaan kolmen toteutetun näytelmän ideointiprosessit vaihe vaiheelta. Tämän jälkeen kerron, miten ideat tulevat näkyviksi valmiissa käsikirjoituksissa. Ideoinnin ja kuvailemieni menetelmien lisäksi ryhmän jokaisella kokoontumiskerralla tehdään myös paljon erilaisia teatterileikkejä ja näyttelijän työn harjoituksia. Osallistujat oppivat syyslukukaudella näyttelijän työn perusteita sekä improvisaatiota.

3.1 Yhteinen ideointi alkaa

Syyslukukausi käynnistyy ryhmäytymisharjoituksilla ja tutustumisleikeillä. Aivan aluksi kerron työskentelytavasta ja käytettävistä ideointimenetelmistä, sekä siitä miten käytän ideoita käsikirjoituksen pohjana ja suuntaviivoina. Läpinäkyvyys kaikessa omassa tekemisessäni on välttämätöntä. Painotan, että mitään ei ole pakko jakaa muiden kanssa, mutta kaikki mitä jaetaan, voidaan käyttää näytelmän raaka-aineena. Jokaisella on oikeus päättää missä tahansa vaiheessa, jos omia asioita ei ole lupa käyttää. Tästä kaikesta tietoisena ryhdytään luomaan ryhmän yhteisiä sääntöjä, eli tehdään niin sanottu draamasopimus. Sopimukseen kirjoitetaan ylös asiat, jotka ohjaavat ryhmän toimintaa. Tärkeää on pitää huoli siitä, että kaikki ymmärtävät, mitä ollaan tekemässä, ja mitä työskentely kultakin vaatii. Tässä yhteydessä keskustelua käydään muun muassa luottamuksesta ja sitoutumisesta yhteiseen tekemiseen. Draamasopimus nostetaan esille uudelleen kevätlukukauden alussa näytelmän harjoitusten alkaessa, ja sitä voidaan vielä siinä vaiheessa täydentää.

Tärkeää ryhmään sitouttamisen kannalta on, että kaikki ryhmän jäsenet ovat mukana rakentamassa draamasopimusta. Draamasopimus ja säännöt sitouttavat, luovat lähtökohtaisesti turvallisen toimintaympäristön ja luvan heittäytymiseen. Matkan aikana tapahtuvia asioita ei voi tietää, eikä tarvitsekaan, se kuuluu prosessiin, mutta on hyvä, että

liikkeelle lähdetään yhteiseltä maaperältä. Ollaan valmiita matkaan! (Teatterimuseo 2020.)

3.1.1 Taistorit

Ensimmäinen Tee Teatterin ryhmä käynnistyi syksyllä 2017. Nuorin osallistuja oli hieman alle 13-vuotias ja vanhin 40-vuotias. Suurin osa osallistujista oli alle 18-vuotiaita, loput nuoria aikuisia.

Ensimmäisenä ideointiharjoituksena kiertelimme Taiston taloa, eli teatteritilaamme. Rohkaisin osallistujia kuuntelemaan, mitä talo meille kertoi. Keskustelu kävikin vilkkaana ja mietimme, mitä salaisuuksia vanha työväentalo kätkeekään sisälleen. Toisaalta talo herrätti vahvoja, jopa kauhun sekaisia tunteita, toisaalta lämpimiä ja ystävällisiä tuntemuksia. Olin itse vahvasti virittäytynyt kertomaan tarinaa talosta, ja tämän tutustumisen myötä menneisyyden läsnäolo ja oma kiinnostukseni taloa kohtaan vahvistui. Tunsin, että talon tarina täytyy kertoa. Jos ei tämän ryhmän kanssa, niin joskus muulloin.

Kotitehtävänä jokainen sai miettiä ja kirjoittaa ylös millaisen teatteriesityksen haluaisi nähdä. Tehtävät otsikko oli ”Unelmieni teatteriesitys”. Tehtävän tarkoituksena oli tuoda esille, millaisista esityksistä osallistujat itse pitävät. Tehtävä tuotti myös tietoa siitä, miten hyvin osallistujat tunsivat teatteria taidemuotona.

Osallistujat olivat paneutuneet tehtävään kiitettävästi. Nuorimpien vastauksista näkyi selvästi elokuvien ja tv-sarjojen maailma, joka on heille tutumpaa kuin teatteriesitykset. Tehtävän purkutilanteessa tein vielä lisäkysymyksiä teemasta, genrestä, siitä millaisia roolihenkilöitä voisi olla, mihin aikaan ja mihin paikkaan tapahtumat voisivat sijoittua. Tein itselleni perusteelliset muistiinpanot ja näin sain valtavasti materiaalia, josta lähteä ammentamaan. Ehkä edellisen kerran taloon tutustuminen vaikutti siihen, että kauhu ja jännitys kiehoi. Teemoista nousivat esiin mielenterveysongelmat, kasvu, aikuistuminen ja kiusaaminen. Vanhempien osallistujien ”unelmien teatteriesitys” osoittautui hieman keveämmäksi: komedia, tanssi, hassuttelu, realismi, musiikki ja niin sanottu hyvän mielen esitys.

Seuraavalla kokoontumiskerralla aiheena oli yhteisen teemojen löytäminen, tapahtumapaikka, -aika ja genre. Teemoja lähestyin kysymällä, mikä liikuttaa ja mikä ärsyttää. Edellisestä tehtävästä teemoiksi nousivat aikuistuminen, kasvu, kiusaaminen, parisuhde ja ihmissuhteet, mielenterveys ja vahvimpana yksinäisyys. Tarinan tapahtumapaikaksi

valikoitui Taiston talo, eli paikka, jossa näytelmä myös toteutettiin. Tapahtumat sijoittuivat nykyaikaan ja historiaan, sekoittaen faktaa ja fiktiota. Tyyli liikkui draamassa, kauhussa ja komediassa: Vähän pelottavaa, mutta ei liian synkkää. Päätimme tutustua Taiston talon historiaan niin, että minä keräisin tietoa, ja yhdessä käytäisiin materiaalia läpi.

Vielä oli epäselvää, kuinka historia ja nykyaika sekoittuvat tarinassamme. Hahmotelmat tuntuivat vievän ylikuonnollisiin kokemuksiin ja sitä kautta historia ilmentyisi näytelmässä ”kummituksina” ja pelonsekaisina psykologisina kokemuksina. Mutta suuri kysymys oli vielä auki: mitä haluamme yleisölle kertoa ja kenen tai keiden näkökulmasta tarinaa kerrotaan. Kantavaksi teemaksi nousi yksinäisyys, joka tuntui koskettavan kaikkia. Päätimme lähestyä teemaa kasvun, kiusaamisen ja yhteisöllisyyden aiheiden kautta.

Seuraava ideointiharjoitus oli kirjoittaa tajunnanvirtaa aluksi 15 minuuttia keskeyttämättä, niin että kynä ei saanut nousta paperista. Jokainen aloitti kirjoituksensa antamalla alkusanoilla ”Sinä kesänä sain tietää että”. Tekstin tuottamisen jälkeen jokainen sai hetken editoida tekstiään, niin että sen saattoi esittää muille. Kukin harjoitteli tekstistään miimisen esityksen, jotka esitettiin parille. Itse seurasin pariä työkentelyä, mutta en kommentoinut niitä. Tehtävän tarkoituksena oli virittäytyä näyttelijän työhön toiminnan kautta.

Viimeinen kirjoitustehtävä osallistujille oli kirjoittaa kotitehtävänä omakohtainen kokemus yksinäisyydestä minä-muodossa päiväkirjan tai kirjeen tyyliin. Näitä tekstejä ei jaettu ryhmässä, vaan keräsin ne itselleni ja käsittelin niitä mahdollisimman anonyymisti. Käytin tekstejä hieman varioiden näytelmän hahmojen taustoittamisessa. Jokin teksti päättyi lähes suoraan monologiksi näytelmän käsikirjoitukseen.

Ideointi jatkui seuraavalla kerralla tanssi-improvisaatiolla. Tähän kohtaan valitsin kauhu-mörkö-jännitys -tunnelmaista musiikkia, himmensin salin valot ja jokainen aloitti oman liikkeen. Liike ja tanssi sai jatkua vapaana kuitenkin niin, että otettiin impulsseja kavereiden liikekielestä. Kuvasin liikettä mahdollista jatkojalostusta varten.

Tanssin jälkeen palasimme tajunnanvirtateksteihin. Jaoin ryhmän kolmeen pienryhmään, kussakin ryhmässä oli kolme henkilöä. Kunkin tekstit luettiin omassa ryhmässä ääneen. Ryhmässä keskusteltiin teksteissä nousseista teemoista, ja valittiin yksi ryhmälle tärkeä teema. Teema sai olla jokin muukin, joka nousi yhteisessä keskustelussa tärkeäksi. Harjoitus jatkui niin, että ryhmä suunnitteli ja esitti yhden kohtauksen valitsemastaan teemasta tekstejä vapaasti käyttäen.

Harjoituksen tarkoituksena oli kehitellä näytelmään hahmoja, tilanteita, jännitteitä ja konflikteja. Kohtaukset katsottiin lopuksi yhdessä, jonka jälkeen jatkoimme keskustelua siitä, keitä näytelmän nykyhenkilöt ovat, ja miksi he ovat Taistolla. Yksimielisesti päätimme, että henkilöt ovat nuoria. Kolmella nuorella saa aikaan hyvän konfliktin. Listaan tähän omien muistiinpanojeni pohjalta keskustelussa nousseita ideoita.

Henkilöt:

- Nuoret ovat teatteritreeneissä miettimässä tulevaa näytelmää.
- Nuoret ovat karkulaisia ja piilossa Taistolla. Jotain kauheaa tapahtuu.
- Nuoret ovat siivoojia, jotka löytävät vanhaa materiaalia Taistolta.

Konflikti:

- Yksi suuttuu, koska kokee olevansa ulkopuolinen ja poistuu. Jää kuitenkin, ja tekstaa olevansa vielä talossa. Alkaa takaa-ajo ja uhkaava tilanne tiivistyy.
- Nuoret saavat tekstiviestin, mutta se tulee joltain tuntemattomalta. Viestit ovat uhkaavia ja tähän liittyy mielenterveysongelma. Kaverukset joutuvat jäämään yöksi taloon. Tekstiviestien lähettäjä kommentoi ja seuraa nuoria, mutta viestien lähettäjä ei näydy.

(Omat muistiinpanot 2017.)

Seuraavalla kerralla esittelin ryhmälle valitsemani historialliset kohtaukset, jotka olin valinnut eri lähteistä. Materiaalit olivat peräisin kirjasta "Aikojen kuluessa: Oriveden aseman seudun historia osa 2" (Jokela & Jokela 2006), "Tuiskaus" -omakustanne lehdestä (1978), Taiston talolta löytyneestä Taiston talon esitteestä vuodelta 1958 sekä omista arkistoistani peräisin olevasta Elli Teräksen päiväkirjamerkinnöistä vuoden 1918 tapahtumista.

Näytelmässä päätettiin käyttää jokaiselta vuosikymmeneltä yksi tapahtuma alkaen vuodesta 1918 ja päättyen 1970-lukuun. Lisäksi mukana oli yksi kohtaaminen Taiston elokuva-toiminnasta, joka on ollut voimissaan 1950-luvulta aina 1990-luvulle saakka. Roolit päätettiin jakaa niin, että osa näyttelijöistä tulisi esittämään vain historiallisia kohtauksia, ja osa vain nykyajan ihmisiä.

Pikkuhiljaa yhteisöllisyys alkoi nousta tärkeäksi teemaksi, ja siitä tuntui tulevan yhtä tärkeä osa näytelmää kuin aluksi päätetty yksinäisyys. Päädyimme siihen, että nuoret ovat Taistolla, koska haluavat saada yhteisen tilan jälleen käyttöön suunnittelemalla sinne toimintaa. Taiston historiaa tutkiessamme tajusimme siitä suoran yhteyden itseemme.

Mehän olimme siellä yhdessä tekemässä omalle yhteisöllemme teatteriesitystä. Aivan kuten meitä edeltäneet ihmiset ovat käyttäneet taloa yhteiseen toimintaan: liikuntaan, elokuvien katseluun, näytelmien tekemiseen, kokousten pitämiseen ja vapaa-ajan viettoon.

Tämän oivalluksen jälkeen tarina alkoi hahmottua päässäni ja saada muotonsa. Kuitenkin tarvittiin vielä viimeinen yhteinen ideointikerta henkilöhahmojen luomiseen. Päätettiin, että päähenkilöitä on kolme, kaksi tyttöä ja yksi poika. Lisäksi nykyajassa on yksi Taiston talon tunteva hahmo. Henkilöhahmot luotiin yhdessä keskustellen. Jokaisesta henkilöstä kirjoitettiin yhdessä oma hahmokuvaus, josta kävi ilmi nimi, ikä, ammatti, harrastukset, erityistaidot, perhe, ystävät, ulkonäkö ja tyyli, puhetapa, kävelytyyli, luonteenpiirteet, pelot sekä lempipaikka.

Tarina alkaa tekstiviestillä, jonka kolme toisilleen tuntematonta nuorta saavat, ja joka johdattaa nuoret Taiston talolle. Talo kuiskii nuorille yhteisöllisyyden tärkeydestä ja yhdessä tekemisen merkityksestä syrjäytymisen ehkäisyssä.

Historia nivoutuu tekemiseen melkein huomaamatta, tuoden nuorten tarinalle kaikkupohjaa menneen maailman yhteisöllisistä arvoista, joista Taiston talo on hyvä esimerkki: Useiden tuhoisien tulipalojen jälkeen Taiston talo on aina yhteisvoimin rakennettu uudelleen, koska yhdessä tekemiselle ja yhteiselle tilalle on ollut tarvetta.

Tänä päivänä tarvitsemme toisiamme aivan yhtä paljon kuin ennenkin. Olemmeko kadottamassa yhteisöllisyyden, samaan hiileen puhaltamisen taidon ja talkoohen- gen? Olemmeko saamassa tilalle vain yksinäisyyttä, nurkkakuntaisuutta, vihapuheita ja syrjintää? Tämän esityksen kautta haluan johdattaa myös sinut, rakas katsoja näiden kysymysten äärelle. Kiitos kun tulit!

(Tee Teatteri 2018.)

3.1.2 Osittain perkaamaton mansikkamaa

Toisessa Tee Teatterin produktiossa osallistujien ikäjakauma oli jo paljon laajempi. Mukana oli 13–60-vuotiaita teatterinharrastajia. Puolivälissä kautta kaksi aikuista osallistujaa jäi kuitenkin ryhmästä pois, silti ikäjakauma pysyi laajana. Muutama osallistuja edelliseltä kaudelta jatkoi mukana.

Aivan ensimmäisenä ideointitehtävänä oli kirjoittaa yksilötehtävänä, millaisen teatteriesityksen haluaisi nähdä. Mitä siinä tapahtuu, millaisia roolihenkilöitä siinä olisi, mistä se

kertoisi ja millaisista elementeistä se koostuisi. Seuraavalla kerralla purimme kotitehtävät, ja koostimme niistä listan suurelle paperille.

Nuorimpien suosikkigenre oli, samoin kuin edellisenä vuonnakin, kauhu. Tämä käsittäisi aaveita, mielisairaalamiljöön sekä säilyttelyä. Myös komediasta pidettiin, kuten perhe-kommelluksista, imitaatiosta, mustasta huumorista, puujalkavitseistä, puhuvista kilpikon-nista, parodiasta, tragikomediasta sekä siitä, että näytelmässä kaikki menee pieleen.

Myös fantasia tyyllilajina nousi esille ja siihen liittyi ajatus nykyaikaistetusta sadusta ai-kuisille. Musikaaleistakin joku tykkäsi. Aikuisemman väen suosikeiksi nousi novelliko-koelmatyypinen, pienistä sattumanvaraisista kohtauksista koostuva esitys, jonkinlainen kollaasi. Myös monista erilaisista genreistä koostuva esitys koettiin mielekkääksi. Yhtei-sesti päätettiin, että esityksessä pitää olla musiikkia, hyvä tarina, ja sen pitää tuntua jos-sain. Esitys ei saa olla sellainen, että katsoja lähtee kesken pois. Vahvimmiksi ja kiin-nostavimmiksi teemoiksi ryhmässä nousivat pelko, paheet, aikuistuminen ja kasvami-nen, kiusaaminen sekä ennakkoluulot.

Seuraavaa kertaa varten annoin kotitehtäväksi havaintojen keräämisen. Tarkoituksena on havainnoida ympäristöä kirjoittamalla ihan tavallisia arkisia havaintoja, sen kummem-min analysoimatta niitä. Näitä yhden tai kahden lauseen mittaisia havaintoja kukin kirjoitti ylös kolme kappaletta.

Seuraavalla kerralla otimme käsittelyyn suosikkiteeman, pelon. Kukin sai muutaman mi-nuutin mieltä, mitä pelkää, ja sen jälkeen kirjasimme jälleen yhdessä suurelle paperille tuloksia. Tähän listaan palasin myöhemmin käsikirjoitusprosessin alkuvaiheessa: pilka-tuksi ja kiusatuksi tuleminen, ei hyväksyttyä, pimeää, pimeässä joku seuraa, riidat, kuolema, läheisen menettäminen, yksin jääminen.

Havaintotehtävä purettiin niin, että jokainen kirjoitti lapuille kolme omaa havaintoaan. Kaikki laput laitettiin pöydälle, ja kukin valitsi sieltä itselleen kaksi itseä puhuttelevaa ha-vaintoa, ei kuitenkaan omia. Tämän jälkeen kukin kirjoitti 30 minuuttia tarinaa minä-muo-dossa. Tarinaan piti sisällyttää nämä kaksi valittua havaintoa. Keräsin tekstit, ja tutustin niihin rauhassa kotona. Tekstejä käytettiin pohjana seuraavan kerran draamatarina-har-joituksessa.

Draamatarinat käynnistettiin pienryhmissä. Alan Owensin (1998) kirjassa *Draama toimii!* on paljon draamaprosessiin liittyvää tietoa ja harjoituksia. Tee Teatterissa teettämäni draamatarina on TAMKin lehtorin Anneli Karppisen (2018) variaatio kirjan ”Aplodeja

etsijöille” (Kanerva ym. 1997, 198 –200) harjoituksista. Olen opettanut Karppisen kanssa medianomiopiskelijoita ideointi- ja ryhmätoimintakurssilla, ja todennut Karppisen draamatarinaversioon toimivaksi harjoitukseksi. Harjoitus on melko pitkä, ja se vaatii ryhmältä keskittymistä ja ohjaajalta tarkkaa ohjeistamista. Lopputulos kuitenkin opettaa ymmärtämään draaman periaatteita ja jännitteen muodostamista sekä päähenkilön luomista. Tässä tehtävässä on oleellista, että kukin vaihe aikataulutetaan, ja seuraava vaihe ohjeistetaan vasta sen alussa. Jännittävää ja palkitsevaa on juuri se, että ryhmässä ei tiedetä tai ennakoita harjoituksen lopullista päämäärää.

Draamatarina vaihe vaiheelta:

1. Jaoin ryhmän kolmeen pienryhmään, kussakin oli kolmesta neljään henkilöä. Ryhmät jaoin tarkoituksellisesti niin, että jokaiseen ryhmään saatiin nuorempia ja vanhempia henkilöitä. Näissä pienryhmissä luettiin jokaisen havaintoteksti, ja niistä valittiin yksi jatkotyöstöä varten. Lisäksi muista teksteistä valittiin muutama asia siihen mukaan.
2. Päähenkilön luominen: Seuraavaksi ryhmän piti miettiä, millainen fiktiivinen henkilö voisi liittyä tarinaan, eli kuka on tarinan päähenkilö. Ryhmissä kirjattiin ylös oleelliset asiat henkilöstä, eli ikä, sukupuoli, luonne, harrastukset ja niin edelleen.
3. Pienryhmät valmistelivat ja esittivät kaikille lyhyet kohtaukset, joista kävi ilmi, kuka kohtauksen päähenkilö oli. Kohtauksissa kaikilla oli oltava jokin rooli. Katsojat joutuivat arvaamaan lopuksi, kuka on kohtauksen päähenkilö. Tässä välissä pidin lyhyen luennon draaman kaaresta, päähenkilöstä ja konfliktin luomisesta.
4. Seuraavassa vaiheessa tehtävänä oli pienryhmissä valita päähenkilölle jokin ongelma aikaisemmin valitsemistamme teemoista, joita olivat pelko, kasvaminen tai aikuistuminen, ennakkoluulot, kiusaaminen ja paheet.
5. Seuraavaksi ryhmät tekivät kohtaukset, jossa päähenkilö kohtaa ongelman käytännössä. Miten henkilö reagoi tilanteeseen ja mitä siitä seuraa? Kohtaukset esitettiin koko ryhmälle, ja niistä keskusteltiin.
6. Konfliktin ja päähenkilön syventäminen: Jotakin ratkaisevaa tapahtuu, ja päähenkilö kokee, että on pakko tehdä jotakin. Tässä kukin kirjoitti päähenkilön päiväkirjaan kuvauksen tapahtuneesta päähenkilön näkökulmasta. Nämä jaettiin ryhmässä lukemalla ne ääneen. Valittiin yksi, tai yhdisteltiin tapahtumien kulku useammasta kuvauksesta.

7. Jälleen tehtiin kohtaukset, jossa esitettiin, kuinka päähenkilö kokee tilanteen ja millainen muutos hänessä tapahtuu tunnetasolla.

8. Lopuksi pohdittiin ryhmässä, kuinka tarina päättyy, ja tehtiin tarinan loppukohtaus, josta kävi ilmi, missä päähenkilö on ja mikä on hänen tunnetilansa. Nämä kohtaukset myös katsottiin yhdessä.

Annoin seuraavalle kerralle läksyksi kirjoittaa omakohtaisen tarinan pelosta. Tämän tehtävän päämääränä oli tutustua osallistujien omiin pelkokokemuksiin, ja näin syventää näytelmän roolihenkilöitä. Osallistujien omakohtaisia tekstejä ei jaettu ryhmässä, vaan keräsin ne ainoastaan itselleni tutustumista varten.

Sadut ja myytit ovat kaikkien yhteistä omaisuutta, ja siksi ne voivat olla hyviä lähtökohtia tarinalle. Sadut ovat tuttuja ja yleispäteviä perustarinoita, joita muuntelemalla voi löytää hyviä kytköksiä nykyaikaan. (Aaltonen 2002, 31.) Ideointiaiheena seuraavalla kokoontumiskerralla olivat nykyaikaiset versiot vanhoista saduista. Tämän harjoituksen olen opinut alun perin myös lehtori Karppiselta. Otimme käsittelyyn Punahilkka-sadun, jota alettiin työstämään pienissä ryhmissä. Luimme aluksi yhdessä ääneen alkuperäisen sadun, ja sen jälkeen pienryhmissä mietittiin, kuka tai mikä voisi olla nykyajan punahilkka, mikä puolestaan nykyajan susi, ja mihin ympäristöön tapahtumat voisivat sijoittua. Entä kuka tai mikä syö nykyhilkan, ja millä tavalla? Tästä kukin ryhmä kirjoitti tarinan synopsisiksi.

Ryhmiä synopsikset luettiin ääneen, ja keskustelimme niistä yhteisesti. Tämän jälkeen pienryhmät ryhtyivät työstämään kohtausta, jossa nykyhilkka ja nykysusi kohtaavat, ja siihen kohtaamiseen piti sisältyä konflikti. Kohtauksessa piti olla myös alku, keskikohta ja loppu. Kohtaukset katsottiin, ja niistä esiin nousseista asioista keskusteltiin.

Lokakuun viimeisenä päivänä olin jo siinä vaiheessa, että esittelin ryhmälle ajatuksiani näytelmän päähenkilöistä. Päähenkilöt ja heidän identiteettinsä syntyivät hyvin pitkälti draamatarina-harjoituksen tuloksena. Marraskuun aikana teimme paljon improvisaatioharjoituksia henkilöiden kohtaamisista ja mahdollisista tapahtumista.

Sitten koitti se hetki, kun edessäni oli sekava kasa tekstinpätkiä, irrallisia kohtauksia, kokoelma hahmoja, yksi biisi ja pari visiota. Se oli kuin palapeli, jonka palaset olivat jäsentymättömiä ja selittämättömiä, enkä ymmärtänyt mihin tarttuisin ja mistä aloittaisin. Pieni puistatus nousi pintaan, kun tajusin, että tässä se nyt kuitenkin on, näytelmän perusta ja lähtökohta. Ensi-ilta olisi neljän kuukauden kuluttua.

Tyhjyyden tunnetta kesti onneksi vain hetken. Jonain päivänä jossain kosmisessa tilassa, keskellä metsää kaikki lokahti kohdilleen. Tässähän se on kaikki, ihan

nenäni edessä: luonto, koira ja kaikki inhimillinen, kuten ikävä, pelot, yksinäisyys, kiire ja riittämättömyyden tunne, mutta myös into, energia ja rakkaus. Ja kaiken sen inhimillisen yllä käsittämätön avaruus. Tämän hetken jälkeen tarina alkoi syntymään, teksti soljumaan, hahmot löysivät muotonsa ja tapahtumat alkoivat seuraamaan toisiaan. Uskon, että jossain on aina vastaus, jonka maailma tarjoaa, kun vaan osaa pyytää ja olla kärsivällinen. Sen jälkeen pitää vaan tehdä työtä.

(Tee Teatteri 2019.)

3.1.3 Perunavelliä konstaapeli Pasanen!

Tee Teatterin kolmas kausi käynnistyi syksyllä 2019. Sain aloittaa jälleen eri-ikäisistä koostuvan ryhmän kanssa. Toisessa ääripäässä teini-ikäiset, ja toisessa ääripäässä keski-ikäiset. Myös nuoria aikuisia oli ryhmässä mukana.

Näytelmän ideointi aloitettiin myös tällä kertaa tehtävänannolla, jossa kukin osallistuja kirjoitti unelmiensa teatteriesityksestä. Toisella kokoontumiskerralla kävimme jokaisen ajatukset ja tekstit läpi. Kokosin ne suurille papereille, joita kertyi yhteensä viisi kappaletta. Osallistujat olivat todella paneutuneet asiaan. Vaikka ajatuksia oli valtavasti, niistä alkoi hyvin varhaisessa vaiheessa piirtymään kuva parhaat päivät nähneestä mysteerikartanosta. Kummitukset ja kummittelu olivat jälleen nuorten suosikkielementtejä, mutta myös murhamysteeri Sherlock Holmes -tyylisen etsivän kera kiehtoi. Vanhempi kaarti lämpeni tummanpuhuvalla tunnelmalle jossain menneessä ajassa, jossa ihmiskohtalot kietoutuvat toisiinsa. Tunnelma olisi kuin vanhassa kapakassa, jossa itketään, riidellään, tanssitaan ja lauletaan.

Peili, josta ei voi katsoa ohi.

Ei taivu yhteenkää genreen.

Uskaltaa olla hidas ja hiljaa.

Niin vino, että oma elämä alkaa näyttää suoralta.

Runollista ja arvoituksellista.

Kuolleita enkeleitä.

Yhteensopimattomuutta ja yhteenkuuluvuutta.

Humalaista tanssia.

Kahden kerroksen väkeä.

Roolijako on täydellisen epäilmeinen.

Paljon ovia, joita voi paukutella.

Leo Jokela.

Pottukuoppa.

(Omat muistiinpanot 2019.)

Teemoiksi valikoituivat valta, vallanhimo ja ahneus. Genreiksi valittiin kaikkien yhteisellä päätöksellä komedia, tragedia, farssi ja draama. Näistä elementeistä piirtyi kuva vanhasta mysteerikartanosta, jossa tapahtuu murhia. Kartanon omistava luokka elää omaa elämäänsä salissa, ja alakerrassa keittiötiloissa palvelusväki omaansa. Asetelmassa korostuu epätasa-arvo ja eriarvoisuus, jotka johtavat konfliktiin. Tämä näytti melko suoraviivaiselta ja aika helpottavalta käsikirjoitusta ajatellen. Nyt minulla oli siis jo lähtökohta olemassa.

Seuraavan kerran ideointitehtävänä oli kirjoittaa tajunnanvirtaa aloituslauseena ”Silloin tunsin, että minua kuunnellaan ja arvostetaan”. Toinen kirjoitustehtävä alkoi lauseella ”Jos minulla olisi valtaa”. Nämä tekstit keräsin itselleni, eikä niitä jaettu ryhmän kesken.

Kotitehtäväksi ryhmäläiset saivat kerätä viisi havaintoa, ja tuoda ne kirjoitettuna seuraavalle kerralle. Tämäkin tehtävä on toisto edelliseltä vuodelta, koska koin sen silloin toimivaksi. Havainnot kirjoitettiin erillisille lapuille, ja jokainen sai valita niistä ensin yhden, ja kun kaikki olivat valinneet sen, sai jokainen ottaa vielä toisen. Tämän jälkeen jokainen kirjoitti yhden tarinan, johon sisältyi molemmat havainnot. Näihin teksteihin palasimme seuraavalla kerralla, kun käytimme niitä draamatarinan pohjana.

Draamatarinoiden tekeminen oli siis tämän kokoontumiskerran aiheena. Jaoin ryhmän tällä kertaa kahtia, koska poissaolojen vuoksi kolmesta ryhmästä olisi tullut liian pienet. Draamatarinat tehtiin samalla kaavalla kuin edellisenä syksynä. Molemmat ryhmät lukivat havaintotekstinsä ryhmien sisällä, ja valitsivat sieltä yhden draamatarinansa pohjaksi. Päähenkilöiden kohtaama ongelma valittiin aikaisemmin yhteisesti koottujen ongelmien pohjalta. Vaihtoehtoina olivat: ahneus, valta, vallanhimo, eriarvoisuus, epäluuloisuus, tottelemattomuus, kapinointi, itsensä huijaaminen ja ilmastonmuutos.

Draamatarinoissa syntyi kaksi päähenkilöä: Yksitoistavuotias Harri, joka oli epäsosiaalinen ja epäluuloinen. Häntä kiusattiin koulussa ja hän halusi kavereita itselleen. Toisen ryhmän päähenkilö oli nuori uranainen Anna, joka oli epäluuloinen. Hän oli hakkeri, joka saa selville jotain suurta, mutta ei uskalla kertoa siitä kenellekään.

Kotitehtäväksi annoin kirjoitustehtävän, joka käsittelisi omakohtaista kokemusta ahneudesta tai eriarvoisuudesta; miltä se tuntui ja mikä tilanne oli. Nämä tekstit keräsin itselleni mahdolliseksi materiaaliksi näytelmän tekstiä varten.

Viimeiselle kokoontumiskerralle varasin ideointia varten hieman pidemmän ajan. Tarkoituksena oli vapaasti keskustellen ja ideoiden saada näytelmän henkilöt selville. Esittelin omia ajatuksiani, ja niiden pohjalta saatiin aikaiseksi hedelmällinen keskustelu, jonka seurauksena kartano alkoi saada jo hieman henkeä sisäänsä.

Henkilöt:

1. Hyvä naispuolinen toimittaja: Utelias, rohkea, päällekkäyvä, röyhkeä, sanavalmis, älykäs, kasvanut orpokodissa.

2. Poliisi: Epävarma, asuu äidin kanssa, aina väärässä, hyväuskoinen hölmö, rakastuu heti, päämääränä saada joku vankilaan.

3. Ilkeä omistaja eukko: Ahne, haluaa päättää kaikesta, itseks, ankara sadisti, haukkuu kaikki, suuttuu kaikesta, paha, päämääränä pitää kiinni asemasta ja rahasta, ei ole koskaan rakastettu. Onkin mies, joka esiintyy naisena ja vaimona. Oikea vaimo on murhattu. Tämä mahdollista, koska kartanon herra on sokea

4. Kartanon omistaja, mies: Sairas, sokea, lempeä, testamentannut omaisuuden hyväntekeväisyyteen.

5. Palvelija, vanha nainen: Tietää enemmän kuin muut, ovela, käyttäjä, muka kuolee, esittää seinähullua, isännän entinen salarakas, synnyttänyt lapsen salaa (toimittaja Annan?). Haluaa, että oma lapsi saa perinnön.

6. Pölynimuri: Kummittelee.

7. Kevytkenkäinen nainen: Yrittää saada perinnön.

8. Raskasmielinen mies: Sukua isännälle.

(Omat muistiinpanot 2019.)

Ryhmä toimi hyvin yhteen, koska yhteinen päämäärä tuntui löytyvän helposti jo alussa. Tässä prosessissa toin myös omia ideoitani runsaasti ilmi. Olin innoissani kaikista syntyneistä ideoista, ja näytin ja osoitin sen selvästi. Tämä rohkaisi varmasti ryhmää

toimimaan ja heittäytymään. Tämän ryhmän pulppuavien ideoiden jatkoksi, tai ehkä pisteeksi iin päälle, syntyi helposti biisipajassamme kantaaottava punkbiisi ”Jos mulla ois valtaa”. Vaikka ideointi oli rönsyilevää, se myös tuotti valtavasti eriskummallista materiaalia, joka pakotti minut käsikirjoittajana haastamaan itseäni.

Jo viime vuoden syyskuussa, tämän näytelmän ideointiprosessin alkuvaiheessa tuli selväksi, että tämä ryhmä kaipaa haasteita. Valta, ahneus ja vallanhimo kiehtoivat ryhmä, ja näistä teemoista olikin mielenkiintoista ammentaa. Hämmästyttävällä rohkeudella päätettiin heittäytyä absurdien elementtien näyttämölle, karikatyyrisiä hahmoja vilisevään murhamysteeriin. Tapahtumapaikaksi valikoitui englantilaistyylinen, parhaat päivänsä nähnyt Kartoffelin sukukartano ja perunatila. Tyyllilajeiksi puolestaan komedia, farssi ja jännitys, eli ei ihan helpoimmasta päästä olevia lajeja. Ryhmän hulluista ja vinksahaneista ideoista oli kuitenkin mielenkiintoista ammentaa ja kirjoitusprosessi oli jälleen kerran kaoottinen mutta kiehtova.

Kaoottiset tunnelmat eivät tähän loppuneet, kun juuri harjoitusten päästyä kunnolla keväällä vauhtiin, ja ensi-illan jo häämöttäessä horisontissa, covid-19 rantautui [...] Nyt olemme tässä, ensi-ilta on lopultakin käsillä. Tällä kertaa matka tähän oli pidempi ja hieman kuoppaisempi, mutta lopputulos on sitäkin rakkaampi ja arvokkaampi. Kartoffelin kartano ja sen hullunkuriset hahmot toivottavat sinut lämpimästi tervetulleeksi! Kiitos sinulle rakas katsoja, kun tulit!

(Tee Teatteri 2020.)

3.2 Käsikirjoitus

Käsikirjoitusvaihe on ideointiprosessin toinen vaihe. Kuinka syntynyt materiaali yhdistetään valmiiksi käsikirjoitukseksi? Mikä on turhaa ja mitä tarvitaan lisää? Kuinka hahmot rakennetaan niin, että jokaiselle osallistujalle saadaan näytelmässä mieluisaa tekemistä ja näyteltävää? Kuinka otan mahdollisimman tasapuolisesti kaikkien toiveet huomioon niin, ettei synny vieraannuttavaa tunnetta valmiista käsikirjoituksesta? Onnistunko tuomaan tekstiin oma ääneni ja tyylini? Osaanko kirjoittaa vahvaa, samaistuttavaa, yllättävää, omaperäistä ja ikimuistettavaa tekstiä? Onnistunko lopputuloksessa niin, että voin seisoa sen takana ja olla ylpeä siitä? Näiden alkukysymysten kanssa lähdän jännittävälle ja yksinäiselle matkalle kohti tuntematonta.

Käsikirjoitus alkaa kirjoittautumaan jollain alkutasolla jo ryhmän ensikohtaamisesta. Tämä vaatii minulta täydellistä läsnäoloa ryhmän kanssa alusta alkaen. Se tarkoittaa tutustumista osallistujiin ja herkällä korvalla kuuntelemista. Ryhmälähtöinen näytelmä ei synny pelkästään ideointimenetelmien avulla, vaan siihen tarvitaan omaa osaamista ja mielikuvitusta, aitoa pyrkimystä toteuttaa ryhmän ideoita, sekä oman parhaan

mahdollisen panoksen antamista. Näytelmän käsikirjoituksen tekemiseen varattu aika on lyhyt, vain neljästä kuuteen viikkoa.

Sommitellessaan juonta ja antaessaan sille sanallisen ilmaisun runoilijan on, siinä määrin kuin mahdollista, asetettava tapahtumat silmiensä eteen, niin että hän näkee ne tarkkaan, ikään kuin olisi läsnä tapahtumapaikalla, ja huomaa parhaiten mikä on sopivaa, mikä ei. Runoilijan on, mikäli mahdollista, elettävä mukana tapahtumissa ruumiin liikkeitä myöten; koska luonto on sama, ovat vakuuttavimpia ne, jotka itse ovat kuvaamiensa tunnetilojen vallassa, sillä kärsivä kärsii ja raivostunut raivoaa uskottavammin. (Aristoteles 1967, 47.)

Ensimmäisen näytelmäni, ”Taistorit” kirjoittamiseen käytin eniten aikaa. Näytelmä olikin siihen mennessä suurin ponnistukseni, ei ainoastaan siksi, että näyttämisen halu oli kova, vaan myös siksi, että en ollut aikaisemmin kirjoittanut kokonaista näytelmää. Kunnianhimoa oli paljon, ja halusin tuoda näytelmään näyttäviä tanssikohtauksia ja musiikinumeroita koskettavien tapahtumien ja samaistuttavien, herkkien hahmojen lisäksi. Halusin näytelmään kaiken, enkä halunnut tehdä kompromisseja. Kaiken piti olla upeaa ja erityistä. Ennennäkemätöntä. Koska visuaalisuus, tanssi ja laulu olivat tässä niin tärkeässä osassa, se teki henkilöhahmoista melko ohuita. Nykyaikaa kuvaavat kohtaukset olivat lyhyitä ja vähän heppoisia. Toisaalta yllätykselliset historiakohtaukset tekivät näytelmästä lopulta täyteläisen kokonaisuuden.

Toisen näytelmäni, ”Osittain perkaamaton mansikkamaa”, käsikirjoituksen aloittaminen oli vaikeaa. Pelkäsin, että en osakaan, että Taistorit oli vain onnellinen ”vahinko”. Ehkä juuri epävarmuuden ja pelon takia sain kirjoittamisen rullaamaan melko myöhään. Olin pitkään aivan hukassa näytelmän kanssa. Minulla kesti kauan, ennen kuin ymmärsin tavan, kuinka käytän syksyn aikana tullutta materiaalia hyväkseni. Palaset alkoivat lopulta loksahdella kohdilleen, kun ymmärsin tarinan suunnan, sen mitä kohti piti kulkea. Kirjoitusprosessi olikin lopulta melko intensiivinen ja nopea. Jouduin kuitenkin vielä alkuvuodesta muokkaamaan käsikirjoitusta, koska ryhmästä kaksi henkilöä jäi siinä vaiheessa pois.

Hauskin kirjoitusprosessini on ollut kolmas, ”Perunavelliä, konstaapeli Pasanen!”. Tämän tekstin kanssa sain irrotella, ja kirjoittaessani nauroin välillä ääneen hahmoille. Tuntui, että hahmot alkoivat elämäänsä omaa elämäänsä, ja ryhtyivät kirjoittamaan itse itseään. Ja sehän vasta hauskaa onkin! Sain kirjoittamiseen jotenkin uudenlaista vapautta ja hieman lisääaikaa, koska en halunnut näyttäviä videoprojisoiteja ja muuta ”sälää” tähän näytelmään. Halusin pitää näyttämökuvan melko karuna ja pelkistettynä. Toisin sanoen omaa energiaa jäi hahmojen ja tarinan kehittelyyn. Sain kokea, että hauskan murhamysteerin kirjoittaminen ei ole ihan helppoa puuhaa, jos haluaa jännityksen säilyvän

näytelmän loppuun saakka. Juonen kehittely vie aikansa, jotta siitä ei tulisi aivan ilmeinen. Lopulta hupaisat hahmot löytyivät tyylitellyistä karikatyyreistä, jotka heitin ohjaajan, eli itseni vastuulle myöhemmäksi.

Kirjoittaessani näytelmää tiedän, että tulen itse ohjaamaan sen. Tämä on monella tapaa koko prosessia sujuvoittava seikka. Se asettaa kuitenkin kirjoittamiselle melkoisesti esteitä ja raameja. Vaikka kuinka yritäisin kirjoittaa vapaasti, ohjaustyötä liikaa miettimättä, alitajuntani työstää näyttämökuvaa koko prosessin ajan. Näytelmä on siis jo joiltain osin ”valmiiksi ohjattua” ja roolit ovat pääosin jaettu, ennen kuin hyppään ohjaajan saappaisiin. Kirjoittamisen vapautta rajoittava tekijä on myös ryhmän miellyttämisen tarve. Jokainen osallistuja on ansainnut itselleen sopivan kokoisen roolin. Aina on myös olemassa mahdollisuus, että osa osallistujista jättää kurssin kesken, jos teksti ei innosta. Seuraukset voivat olla tarinaa rampauttavia ja johtaa siihen, että näytelmä ei koskaan valmistu.

Tuon oman itseni aitona teksteihini, peilaamalla ryhmästä lähteviä ideoita itseni ja omiin kokemuksiini. Uskon siihen, että rehellinen ja todenmukainen näytelmä koskettaa paitsi katsojia, myös näytelmän tekijöitä. Näytelmäkirjailija Heini Junkkaala kirjoittaa teoksessa Jumalainen näytelmä, dramaturgisia työkaluja (2012), että autenttisuus tarkoittaa hänelle ihmisen, kirjoittajan, omimman löytymistä ja välittymistä teoksesta. Teksti on paljas ja tosi. Kirjoittajan ajatusprosessi ja tunteen kulku ovat läsnä teoksessa, joka on syntynyt vapaasti, mutta pakosta. (Salminen ym. 2021, 137.)

4 TULOKSET

Tutkimukseni tavoitteena oli saada selville, millaiset ideointimenetelmät toimivat erikäisten ja erilaisista lähtökohdista koostuvassa ryhmälähtöisessä harrastajateatteriryhmässä. Kolmen näytelmäprosessin aikana olen käyttänyt erilaisia ideointimenetelmiä, jotka ovat tarttuneet mukaani opinnoistani ja aikaisemmista teatteriproduktioistani. Nämä menetelmät ovat valikoituneet käyttööni sen mukaan, mitkä ovat itsestäni tuntuneet toimivalta, tai mitkä ovat olleet hauskoja, viihdyttäviä tai yllättäviä. Tutkimukseni taustamateriaalina olen käyttänyt omia muistiinpanojani ja sen tulokset pohjautuvat omiin kokemuksiini ja havaintoihini. Tulevaisuudessa tulen varmuudella kokeilemaan myös uusia menetelmiä, joita löytyy runsaasti erilaisista oppaista. Tämän tutkimukseni tuloksia tarkastelen neljästä näkökulmasta: ideoinnin käynnistäminen, hahmojen luominen, tarinan rakenne sekä ikäjakauman vaikutus ideointimenetelmien toimivuuteen.

4.1 Ideoinnin käynnistäminen

Unelmieni teatteriesitys -kirjoitustehtävä on ollut toimiva ideointiprosessin käynnistämisen kannalta. Tehtävässä osallistujat ovat saaneet visioida upeimman, koskettavimman ja mitä mielikuvitusrikkaimman esityksen. Tehtävässä ei ole tarkoitus kirjoittaa juonta tai tarinaa, vaan miettiä esityksen teemoja, sen tyyliä tai genreä, ja mitä elementtejä se sisältää. Jokaisella kolmella kerralla on noussut ryhmän nuorempien joukossa keskiöön mielenterveysongelmat, kauhu, yliluonnolliset tapahtumat ja säilyttely. Aikuiset osallistujat näyttäisivät pitävän usein ajankohtaisia teemoja käsittelevistä teatteriesityksistä. Yhteisesti on koettu, että esityksessä on hyvä olla musiikkia ja tanssia. Esitys ei myöskään saisi olla liian raskas tai jännittävä. Unelmien teatteriesitys -kirjoitustehtävät läpikäytyämme on ollut luontevaa siirtyä yhdessä pohtimaan esityksen teemoja, eli sitä mitä esityksellämme haluamme kertoa yleisölle.

Se, että jokainen osallistuja on saanut itsekseen miettiä unelmien teatteriesitystään, on poikanut paljon materiaalia yhteiseen ideaalaariin. Koen, että tämä tehtävä on jatkossakin hyvä tehdä yksilötehtävänä, jolloin kurssin alussa jokainen saa avattua hieman itseään muille. Kun tehtävä kootaan yhteisesti, kaikkien ideat ja ajatukset tulevat käsiteltyä tasavertaisesti, ja kukin voi tuntea, että omat ideat ovat aivan yhtä arvokkaita kuin muidenkin. Tulevan näytelmän teemat päätetään yhteisessä aivoriihessä, joka on yksi luovan

ongelmanratkaisun standardimenetelmistä. Menetelmällä pyritään vetäjän johdolla ideoimaan uusi lähestymistapoja tai ratkaisua jonkin ongelmaan (Ojasalo ym. 2009, 145–146).

Tee Teatterissa aivoriihessä kerätään aluksi suuri määrä globaaleja teemoja, ja sen jälkeen itseä lähellä olevia teemoja samalle alustalle. Kun kaikki ovat saaneet keksiä teemoja, aloitetaan karsiminen äänestämällä kahdesta kolmeen teemaa. Näiden lisäksi mukaan otetaan muutamia pääteemoja tukevia teemoja. Näiden teemojen parissa jatketaan syksyn ideointiprosessia.

4.2 Hahmojen ideointi

Olen käyttänyt hahmojen ideoinnissa toisistaan poikkeavia menetelmiä, joista useimmat olen kokenut toimiviksi. Ensimmäisen ryhmän kanssa hahmojen ideointi pohjautui keskusteluun sekä näytelmän elementtinä olleiden historiallisten tapahtumien materiaaleihin. Näytelmän historiallisen osuuden henkilöt poimin joko suoraan käyttämistäni lähteistä, tai kehitelin menneen ajan tapahtumiin fiktiivisiä henkilöitä. Yhteinen keskustelu näytelmän nykyajan henkilöistä ei aluksi ollut erityisen hedelmällistä, ja jälkepäin ajateltuna tämän ryhmän kanssa jokin muu ideointitapa olisi voinut toimia paremmin. Toisaalta olin tuolloin itsekkin melko uuden asian äärellä.

Toisen näytelmän kolme päähenkilöä syntyivät suoraan draamatarina-tehtävän tuloksena. Päähenkilöitä syntyi kolme: uraohjus Nelli, koulukiusattu teini Ada ja vanhus Mikko. Näitä hahmoja lähdimme syventämään tekemällä improvisaatioharjoituksia. Improvisaatiossa kehitimme henkilöiden ajatusmaailmaa, pelkoja ja hahmojen keskinäisiä suhteita. Hahmot kehittyivät ja syvenivät näiden harjoitusten myötä. Improvisaatioharjoitusten lisäksi teimme erilaisia näyttelijän tunneharjoituksia, ja se näkyi näytelmän lopputuloksessa. Näytelmän hahmot olivat syviä, todentuntuksia ja aitoja. Draamatarinoista löytyi myös näytelmään sivuhenkilöitä.

Pienien muutosten jälkeen myös kolmanteen näytelmään istahti kaksi henkilöä draamatarinoista. Näytelmän hahmot kuitenkin elivät toisenlaisessa todellisuudessa kuin draamatarinoiden maailma oli, joten hahmot muuttuivat melko paljon ideoinnin edetessä. Koska näytelmän tapahtumapaikka ja genre olivat selvillä jo prosessin alkuvaiheessa, se määritteli pitkälti hahmoja. Näytelmästä oli tarkoitus tulla englantilaistyylinen murhamysteri, joten hahmot kehittyivät sen genren ympärille. Tarvittiin poliisi tai etsivä sekä

hyvän ja pahan ristiriita. Kehittelimme hahmoja vapaasti keskustellen, yhdessä visioiden ja rennolla otteella hauskaa pitäen. Näytelmän henkilöt muotoutuivat lopulta niin, että muokkasimme ideoimiamme hahmoja tarinallisesti toimiviksi, karikatyyrisiksi murhamysteeri-rihahmoiksi. Tämä ryhmä oli hersyvä ja puhelias, joten hahmojen ideointi keskustellen tuotti hyviä tuloksia.

4.3 Tarinan ideointi

Tarinan rakenne hahmottuu sitä mukaa, kun ideointiprosessi etenee. Lopullinen rakenne kuitenkin saa muotonsa vasta, kun käsikirjoitustyö pääsee kunnolla käyntiin. Näytelmän pohjana on oltava teema, jonka päälle voidaan alkaa rakentamaan tarinaa. Teema on pääotsikko sille, mitä haluamme kertoa ja millaiset asiat meitä liikuttavat, tai ovat juuri nyt kiinnostavia. Jokaisen kolmen ryhmän kanssa olemme valinneet teemat aivoriihessä, josta aikaisemmin tässä luvussa kerroin. Kun teema tai teemat ovat selvillä, on lähdettävä miettimään, kuka voisi olla päähenkilö, ja kenen näkökulmasta tarinaa kerrotaan.

Ensimmäisen ryhmän kanssa lähestyimme yksinäisyys-teemaa omakohtaisen kirjoitus-tehtävän kautta. Näistä teksteistä sain lopulliseen näytelmän tekstiin enemmän tunnelmaa sekä nuorten todellisuutta avaavaa maailmaa, kuin suoria aihealueita tai käytettävää tekstiä. Keskustelut ryhmän kanssa olivat hedelmällisempiä tarinan kannalta kuin varsinaiset harjoitukset. Keskustellen syntyikin Taistorit -näytelmän runko. Lopullisen näytelmän teemat olivat yksinäisyys sekä yhteisöllisyys. Tarinan kehys koostui nuorten yhteisen toiminnan suunnittelusta Taiston talolle. Näytelmässä nuoret oppivat ymmärtämään yhteisöllisyyden merkityksen yksinäisyyden ehkäisyssä. Tarinaa tukivat historiallisiin faktoihin perustuvat kohtaukset, jotka kertoivat menneiden aikojen tapahtumista ja Taiston talolla toimineista henkilöistä.

Toisen näytelmän teema oli pelko. Sukelsimme teemaan niin, että jokainen sai miettiä, mitkä asiat olivat pelottavia. Nämä koottiin jälleen yhteisesti paperille. Tarinan kannalta tehtävä tuotti konkreettisia pelon aiheita hahmoille, ja tarinalle toivottua jännitystä sekä jännitettä hahmojen välille, kun hahmot kohtasivat pelkonsa tarinan edetessä. Havaintotehtävä puolestaan tuotti vapaata tekstiä, joiden pohjalta draamatarinat käynnistyivät. Havainnot tuovat yllättävää ja arkista materiaalia luovan työn pohjaksi, ja niistä voi syntyä kiinnostavia ja kaikkia koskettavia tarinoita. Havaintojen kerääminen vie myös osallistujien kiinnostuksen hetkeksi pois teemasta tai tulevasta näytelmästä ruokkien näin myös

osaltaan ideoinnin raikkaana pysymistä, toisaalta tuoden tarinalle sivujuonia tai muita pieniä yksityiskohtia. Tähän näytelmään löysimme havainnoista näytelmän nimen, ”Ositain perkaamaton mansikkamaa”. Se sopi mainiosti otsikoksi valmiille näytelmätekstille.

Draamatarina osoitti tarinalle suunnan, joka koostui kunkin henkilön kasvutarinasta. Uraohjus Nellin oli opittava työuupumuksen kautta, että työ ei voi olla koko elämä, vaan oma tytär on kaikkein tärkein. Kiusattu Nellin tytär Ada oppi antamaan anteeksi, ja hänen vaarinsa Mikko oppi päästämään irti vanhasta, ja avaamaan sydämensä uudelle.

Omakohdaiset kokemukset pelosta -kirjoitustehtävä tuotti näytelmätekstille tunnelmallista pohjaa, joka syntyi osallistujien omista tuntemuksista pelon edessä. Koen, että kun osallistujat avaavat minulle omaa sisintään, se resonoi jollain tasolla itsessäni. Kun nämä tunteet kulkevat oman tunnekokemukseni kautta, näytelmään syntyy sen ainutlaatuinen tunnelma ja pohjavire. Tunneharjoitukset ja improvisaatioharjoitukset toimivat tämän prosessin kanssa hyvin. Tarina oli vahvasti elämänmakuinen ja koskettava.

Nykyhilkka-harjoitus, eli moderni versio Punahilkasta tuotti näkökulmia eriarvoisuuteen, heikossa asemassa olevien, kuten syrjäytyneiden ja vanhusten asemaa yhteiskunnassa. Susi näyttäytyi jengiläisenä, identiteetinkaappaajana, huumeidierinä ja resurssipulana. Tämän pohjalta lopullisessa näytelmässä otettiin kantaa hoitajapulaan ja heikossa asemassa olevien kansalaisten hätään.

Kolmannen näytelmän teemoja olivat valta, ahneus ja vallanhimo. Kun tapahtumat sijoituivat vanhaan kartanoon, jossa tapahtuu murhia, ajatus kahden kerroksen väen elämästä alkoi piirtyä ajatuksiini nopeasti. Tämän näytelmän suuntaviivat olivat melko selkeät jo hyvin alkuvaiheessa. Unelmien teatteriesitys -tehtävä tuotti valtavan määrän materiaalia, josta riitti ammennettavaa. Ideointi tämä ryhmän kanssa oli keskustelevaa, ja erilaisia juonikuljetuksia syntyi keskustelujen aikana useita. Itselleni haastavinta oli ennalta-arvaamattoman juonen kehittäminen ja jännityksen säilyttäminen näytelmän loppuun saakka. Lopulta sain juonen kuitenkin toimimaan, ja sen jälkeen tarina syntyiikin yllättävän helposti. Vinksahaneen maailman näytelmään toivat ryhmän kummallisuuksia pursuilevat ideat, joista esimerkkinä kummiteleva pölynimuri, Leo Jokela ja pottumonttu. Ideoiden runsaus sai mielikuvitukseni liikkeelle, ja lopullisessa näytelmätekstissä ideat törmäsivät toisiinsa, synnyttäen aivan omanlaisensa maailman absurdeine hahmoineen. Yhtenä tehtävänä osallistujat kirjoittivat automaattikirjoituksena tekstin, joka aloitettiin lauseella ”Jos minulla olisi valtaa”. Näytelmän ensimmäinen kohtaus koostui näistä teksteistä. On ollut opettavaista huomata, että kaiken ideoinnin ei tarvitse olla ohjattua, vaan

vapaan keskustelun lomassa syntyy jännittäviä ja ennalta-arvaamattomia ideoita. Tämän ryhmän kanssa oli helppo antaa ryhmän keskustella keskenään, ja heittäytyä myös itse siihen mukaan. Ideoinnin hauskimmat hetket koettiin juuri näissä ”kahvikeskusteluissa” ja poiminkin niistä joitain yllättäviä elementtejä näytelmään Perunavelliä, konstaapeli Paasanen!

4.4 Ikäjakauman vaikutus ideointimenetelmien toimivuuteen

Osallistujien ikäero ei kokemukseni mukaan ole ratkaisevassa asemassa ideointimenetelmän valinnalle. Kaikki käyttämäni ideointimenetelmät ovat olleet käyttökelpoisia kaikissa ikäryhmissä. Jonkin verran on haasteita ollut nuorten paneutumisessa kirjoitustehtäviin. Kaikkiin tehtäviin ei selvästikään ehditä aina paneutua, kun tehtävä tehdään kotona. Se on hyvin ymmärrettävää, koska kouluun liittyvät kotitehtävät ovat etusijalla, ja harrastus on vapaaehtoista. Jatkossa pyrinkin siihen, että myös kirjoitustehtävät tehdään pääosin yhteisen ajan puitteissa, jolloin olen itse lähellä tukemassa heitä, jotka tarvitsevat apua tekstin tuottamisessa. Aikuiset puolestaan paneutuvat kiitettävästi kotitehtäviin, joten joissain tapauksissa aiheen käsittely voi olla painottuneempi aikuisten, kuin nuorten maailmaan. Toisaalta jokaisella on myös oikeus olla tekemättä tehtäviä ja olla osallistumatta sellaisiin harjoitteisiin, mihin ei halua.

Tutkimukseni on osoittanut, että ryhmän vetäjänä oma suhtautumiseni ja asenteeni on merkittävässä roolissa ideoinnin onnistumiselle. Kun olen uskaltanut höllätä otettani, ja antaa vapaalle keskustelulle aikaa, se on poikunut mehevää materiaalia ja uusia näkökulmia käsiteltävään aiheeseen. Joskus liiallinen puskeminen ja aikatauluttaminen on estänyt rentoa ideointia ja aiheuttanut väsymistä ja motivaation laskua osallistujissa. Oma oppimisen paikkani onkin juuri tässä. Prosessoin mielelläni taukojen aikana harjoituksia ja kirjoitan huomioitani ylös. En yleensä kaipaa niin sanottuja kahvipöytäkeskusteluja, vaan koitan olla mahdollisimman tehokas. Kuitenkin tehokkuus ja kiire ovat ideoinnin pahimpia vihollisia (Reunanen 2007, 192).

Koen, että on valtava rikkaus tulevan näytelmätekstin kannalta saada näkökulmia erikaisilta ja erilaisista lähtökohdista tulevilta ryhmän jäseniltä. Yhteisesti valitut teemat koskettavat kaikkia ja sytyttävät jokaista vähän eri tavalla. Jokainen kokee yksinäisyyttä, pelkoja tai on törmännyt jossain vaiheessa ahneuteen ja vallanhimoon. Liiallinen työnteko, oli se sitten koulutyötä tai ammatillista työtä, ei johda mihinkään hyvään. Myös yksinäisyys on kaikille jossain vaiheessa elämää tuttua. Kaikkia on jollain tasolla

koskettanut epäreiluus ja kiusaaminen, jos ei omakohtaisesti, niin jonkun läheisen kautta. Kokemukseni mukaan ideointi ryhmässä, joka koostuu eri-ikäisistä ja erilaisen kokemusmaailman omaavista henkilöistä on antoisaa ja rikasta. Kun jokainen ryhmän jäsen tuo esille oman kokemuspohjansa, syntyy laaja näkökulma käsiteltäviin teemoihin.

”Mahtavaa tehdä yhdessä nuorten kanssa. Tässä tuntee itsensäkin jotenkin nuortuneensa.” (Keski-ikäinen tee teatterilainen).

5 LOPUKSI

Tee Teatteri on toiminut Oriveden seudun kansalaisopiston näyttelijäntyön ja teatterin tekemisen kurssina neljä vuotta. Lähtökohtani oli, että kuka tahansa asiasta innostunut voi lähteä mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan teatteriesitystä. Ryhmälähtöisessä teatterissa vetäjän on tärkeää kuunnella jokaisen osallistujan ääntä, kannustaa ja iloita osallistuvasta ryhmästä. Ideointimenetelmiä on olemassa paljon, ja tässä opinnäytetyössäni halusin selvittää, millaiset ideointimenetelmät toimivat parhaiten, kun ryhmä koostuu eri-ikäisistä osallistujista, teini-ikäisistä eläkeläisiin. Tutkimusaineistonani oli kolmen eri ryhmän, eli kolmen eri näytelmän ideointiprosessin aikana tekemäni muistiinpanot, kurssisuunnitelmat ja opetusmateriaalit.

Tutkimus osoitti, että parhaisiin tuloksiin päästään, kun ideointimenetelmiä käytetään monipuolisesti. Kokeilemalla erilaisia harjoituksia saadaan esille erilaisia näkökulmia. Vapaan keskustelun merkitystä yhtenä ideointimenetelmänä ei kannata unohtaa, vaikka aikataulu olisikin tiukka. Monipuoliset ideointimenetelmät tuottavat paljon materiaalia, joista osa on käyttökelpoista ja osa ei. Näytelmän ideoinnin kannalta määrä onkin tärkeämpää kuin ideoiden laatu. Koska itselläni ei ole ennakko-odotuksia tai suunnitelmia tulevan näytelmän suhteen ennen kurssin alkamista, ovat kaikki esiin tulevat ideat yhtä hyviä. Lopullinen karsiminen tapahtuu vasta käsikirjoitusvaiheessa, jolloin käytettävänäni on hyvä olla runsaasti erilaista materiaalia.

Tutkimuksessani halusin selvittää ikäjakauman vaikutusta käyttämäni ideointimenetelmien toimivuuteen. Tuloksista on havaittavissa, että ikäjakaumalla ei ole ideointimenetelmien valinnassa suurtakaan vaikutusta. Kotitehtävien sijaan kuitenkin paremmat lopputulokset saavutetaan, kun tehtävät tehdään yhteisellä ajalla.

Tulokset osoittavat, että eri-ikäisistä ja erilaisista lähtökohdista tulleista henkilöistä koostuva ryhmä on ideoinnin kannalta pelkästään positiivinen asia. Erilaiset näkökulmat tuovat syvyyttä näytelmän hahmoihin ja tarinaan. Käsikirjoittajana runsas ideoiden valikoima antaa liikkumatilaa ja yllättäviä elementtejä lopulliseen näytelmään. Koska itse myös ohjaan kirjoittamani näytelmän, ideoista on mahdollista ammentaa elementtejä näytelmän lavasteisiin, tunnelmaan, musiikkiin ja kokonaisuuteen. Käytäntö on osoittanut, että vaikka tunnistettavuutta onkin löydettävissä, lopullinen käsikirjoitus on ollut jollain lailla aina yllätys osallistujille. Olen tehnyt joka vuosi palautekyselyn osallistujille, ja

saanut näissä pelkästään hyvää palautetta, eli täysosumia tullaan jatkossakin odottamaan.

Tutkimuksessa avaamistani käytännön harjoituksista on toivottavasti iloa ja hyötyä teateriryhmissä harrastaja- ja ammattikentällä laajasti. Olen osoittanut, että käyttämäni ideointimenetelmät ovat käyttökelpoisia, koostui ryhmä minkä ikäisistä osallistujista tahansa teini-ikäisistä ylöspäin. Haluan tällä opinnäytetyölläni myös kannustaa ryhmiä vapaaseen kokeiluun. Rohkeasti heittäytymällä voi luoda uudenlaista, yhteisöllistä ja koskettavaa teatteria.

Yhteisöteatterissa ryhmälähtöisyys on osoittautunut toimivaksi tavaksi tehdä teatteria. Koen, että se vaatii ryhmän vetäjältä ideointimenetelmien tuntemista ja pedagogista osaamista. Harrastajateatterissa toimiminen on osallistujalle vapaaehtoista, ja mielenkiinto voi suuntautua kauden aikana helposti johonkin muuhun kuin teatterin tekemiseen. Ryhmän sitouttaminen toimintaan onkin erittäin tärkeää. Yhdessä ideoitu näytelmä tuntuu parhaimmillaan niin omalta, että se halutaan viedä voimia säästelemättä loppuun saakka.

Ryhmän ideat toimivat Tee Teatterissa itselleni inspiraation sytytysaineena. Koen, että jokaisessa näytelmässä olen onnistunut tuomaan oman luovuuteni esille. Näytelmän käsikirjoittaminen ja ohjaaminen ovat minulle taiteilijuuteni mehevintä ydintä. Olen kehittynyt näiden neljän vuoden aikana paitsi taiteilijana, myös opettajana ja ryhmän vetäjänä. Olen saanut monta kertaa kokea iloa siitä, kun osallistujien itseluottamus ja rohkeus ovat kasvaneet kurssin myötä. Innostaminen ja kannustaminen ovat ensiarvoisen tärkeitä ominaisuuksia harrastajateatterin vetäjälle. Tohtori Timo Sinivuori ja Päivi Sinivuori kirjoittavat (2007), että intoon liittyy tahto. On oltava tahto muuttaa asioita paremmaksi, tahto itse muuttua ja kehittyä, sekä tahto saavuttaa jotain haluamaansa. Innostaminen on tarttuvaa. Kun itse innostuu, huomaa pian, että muutkin innostuvat. (Sinivuori ym. 2007, 132.) Innostamisesta ja kannustamisesta voi oppia koko ajan. Koen, että olen vasta matkani alussa, ja oppimista on vielä paljon. Oma innostumiseni ja kykyeni innostaa ovat tuottaneet tulosta. Innostuminen on näkynyt, ja saa myös jatkossa näkyä Tee Teatterin näytelmissä.

LÄHTEET

Aaltonen, J. 2002. Audiovisuaalisen käsikirjoituksen tekijän opas. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Aristoteles, 1967. Runousoppi. Suom. P. Saarikoski. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Jokela, A., Jokela, S. 2006. Aikojen kuluessa: Oriveden asemanseudun historia. Osa 2. Orivesi: Oriveden seudun perinnetalennus.

Järvilehto, L. 2009. Luovan työn opas. Viitattu 29.8.2020. <http://docplayer.fi/314295-Luovan-tyon-opas-1-0-www-filosofianakatemia-fi-informaatio-filosofianakatemia-fi.html>

Kanerva, P. & Viranko, V. 1997. Aplodeja etsijöille. Näkökulmia draamaan sekä taidekasvatukseen että opetusmenetelmänä. Helsinki: Laatusana Oy / Äidinkielen opettajien liitto.

Korhonen, P. & Østern, A. 2001. Katarsis. Draama, teatteri ja kasvatus. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Koskenniemi, P. 2007. Osallistava teatteri. Devising ja muita merkellisyyksiä. Helsinki: Opintokeskus Kansalaisfoorumi.

Koski, J., Tuominen, S. & Kärkkäinen, I. 2004. Kuinka ideat syntyvät. Luovan ajattelun käsikirja. Porvoo: WSOY.

Lavaste S., Rautavuoma, S. & Sirén, K. 2015. Avoin näyttämö. Käsikirja teatterin uudistajille. Teatteri 2.0. Tampere: Kulttuuri- ja teatteriyhdistys Kaksikko.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät . Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro.

Outsider Art Finland. Viitattu 23.11.2020. <https://www.outsiderart.fi/etusivu2>.

Pyhtilä, M. 1999. Taiteen kritiikki ja kritiikin taide. Stewart Home. Porvarillisen kulttuurin raunioilla eli länsimaisen kulttuurinihilismin lyhyt oppimäärä. Helsinki: Like.

Reunanen, J. 2007. Ideointiopus. Käsitteellisestä ajattelusta käytännöllisiin ideoihin. Helsinki: Pilot-kustannus Oy.

Reunanen, J. 2011. Idea taiteessa ja tuotekehityksessä. Aalto-yliopiston julkaisusarja CROSSOVER 2 / 2011. Helsinki: Aalto-Yliopisto. Viitattu 29.8.2020. <https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/10953>

Salminen, P. & Snicker E. 2012. Jumalainen näytelmä. Dramaturgisia työkaluja. Helsinki: Like.

Sinivuori, P. & Sinivuori, T. 2007. Esiripusta arvoihin. Toiminnallinen draamakasvatuskirja. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Sinivuori, T. 2002. Teatteriharrastuksen merkitys. Teatteriharrastusmotiivit ja taiteellinen oppiminen teatteriharrastuksen valmistusprosessissa. Akateeminen väitöskirja. Kasvatustieteiden laitos. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 10.11.2020. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/67202>

Teatterimuseo. Viitattu 10.11.2020. <https://www.teatterimuseo.fi/oppimateriaalit/labra/draamaspimus.html>

Tee Teatteri 2018. Taistoorit -näytelmän käsiohjelma. Ohjaajan sanat.

Tee Teatteri 2019. Osittain perkaamaton mansikkamaa -näytelmän käsiohjelma. Ohjaajan sanat.

Tee Teatteri 2020. Perunavelliä, konstaapeli Pasanen! -näytelmän käsiohjelma. Ohjaajan sanat.

Tuiskaus1978. Tuiskulaisten oma lehti. Tuiskun nuortenjaoston omakustanne.

Uusikylä, K. 2012. Luovuus kuuluu kaikille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Uusikylä, K. 2017. Viitattu 23.11.2020. <https://kariuusikyla.com/category/luovuus/>

Julkaisemattomat lähteet:

Omat muistiinpanot vuosilta 2017–2020.

Lehtori Anneli Karpisen kanssa käydyt keskustelut ja yhteiset kurssisuunnitelmat.

Liite 1: Taistoorit

TEE TEATTERI
ESITTÄÄ

TAISTOORIT

OHJAUS: **OUTI SÖDERHOLM** KÄSIKIRJOITUS: **TYÖRYHMÄN IDEOIDEN POHJALTA OUTI SÖDERHOLM**

ESITYKSET: 11.4 KLO 18.00 15.4 KLO 16.00 18.4 KLO 18.00 22.4 KLO 16.00

LIPUT: 10 € ENNAKKO: HOLVI.COM/SHOP/TORPEDOTUOTANTO

TAISTON TALO ASEMATIE 9

TORPEDO TUOTANTO OSKO Kanti ry

Taistorit on helmi, jonka ei haluaisi loppuvan

ASEMANSEUTU
Heli Rahkonen

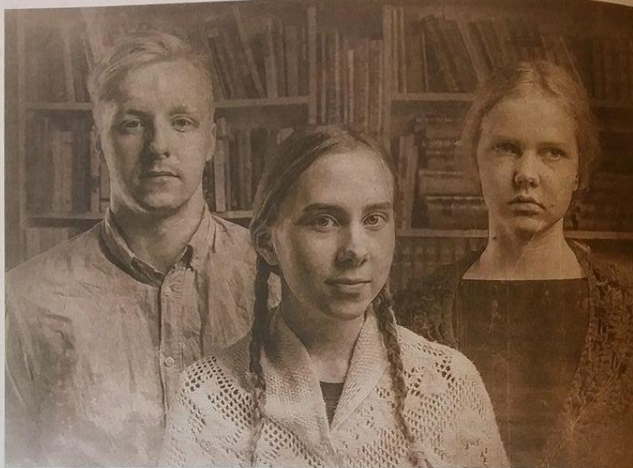
Myönnetään. Minulla oli ennakkoluulo. Pelkäsin, että jos yhteen teatteriesitykseen ympäntään Taiston talon historiaa, vuoden 1918 tapahtumia ja vielä näyttelijänuorten omaa tuotosta improvisointiharjoitusten, keskustelujen ja tekstien pohjalta, tuloksena on vaikeasti seurattava kaos.

Mutta miten hienoa onkaan olla väärässä! Tee Teatterin Taistorit on helmi, josta yleisö kaikkine näytelmän herättämine ajatuksineen ei malta lähteä edes pois. Käsikirjoittaja-ohjaaja Outi Söderholm toteaa paikoillaan yhä istuvalle yleisölle, että esitys loppui jo.

Esitys tempaisee mukaansa aina siitä hetkestä lähtien, kun kolme orivesiläisnuorta saa tekstiviestin tuntemattomasta numerosta. Viesti tuo nuoret yhteen Taistolle. Mutta miksi joku halusi heidät sinne? Ja kuka on tämä joku? Arvoitus alkaa ratketa, kun oppii tuntemaan talon historiaa... Ja tuo historia kulkee mukana kuin siivellä.

Välillä oikein harmittaa, miten vähän sitä Taistosta tietääkään etukäteen. Sen sentään, että suosittuihin tansseihin taidettiin mennä läheisen ravintola Palamin kautta. Vuosituhannen alussa elokuvissa joutui olemaan jo ihan keskenään.

Toivottavasti tähän on oikeastikin tulossa

■ Petteri Sorkkala, Pinja Vihusaari ja Vilma Venäläinen tekevät häikäisevät roolisuoritukset Tee teatterin Taistorien nykynuorina, valkkakin tässä kuvassa ovat osana Taiston talon historiaa. Tee teatteri toimii yhteistyössä Oriveden seudun kansalalsopiston kanssa. Kuva Juhamatti Vahdersalo.

muutos. Esityksen nuoret nimittäin alkavat suunnitella Taiston talon herättämistä uudelleen hiljaisuudesta henkiin leffateatterilla, bileillä ja pakoahuoneella. Yksin ei kuitenkaan kukaan pysty mihinkään, sen näytelmänkin opettaa.

Johan Taiston talokin on rakennettu tulipalojen jälkeen yhteisvoimin aina uudelleen. Taistorit onkin myös kunnianosoitus entisajan yhteisöille ja talkoohengelle.

Välillä on vaikea uskoa, että Taistorit on todella harrastajaporukan tekele, niin ammattimaiselta toteutus liikehdintöineen, lauluineen ja tekniiköineen tuntuu. Ja miten

luontevasti nuoret näyttelijät roolinsa vetävät. Varsinkin Pinja Vihusaari Annana ja Petteri Sorkkala Miskana ovat huikeita! Annan ja Miskan välillä on alusta asti kihelmöivää kipinää, jota he kutkuttavasti pitävät yllä. Teinangstinen Elina (Vilma Venäläinen) on nuorisokolmikolman kolmas jäsen.

Haasteitakaan näyttelijäporukka ei selvästikään pelkää, sillä vuorosanojensa lisäksi he eivät arastele pistää sooloina tanssiksi ja lauluksi. Melkoisia lahjakkuuksia kerrassaan kaikki!

Rooleissa nähdään edellä mainittujen lisäksi Henna Suosaari, Suvituulia Kemppainen, Piia Hanni-

la, Oili Ilveskorpi ja Viivi Söderholm. Erityismaininnan näyttelijöistä ansaitsee joukon kuopus, tänä vuonna 13 täyttävä Senja Hannila, joka hänkin sukeltaa taitavasti roolista toiseen.

Sadelaulun aikana luulee, että Taiston kattoon rapisevan sateen ääni kuuluu sekin esitykseen. Vastaus ulkonahan sataa oikeasti. Aivan kuin luontokin haluaisi osallistua Taistoreihin. Toivottavasti näin tekee mahdollisimman moni katsojakin. Esityksiä on jäljellä vielä kaksi: tänään keskiviikkona kello 18 ja sunnuntaina 22. huhtikuuta kello 16.

Liite 2: Osittain perkaamaton mansikkamaa

TEE EATER OSITTAIN PERKAAMATON MANSIKKAMAA

KÄSIKIRJOITUS: TYÖRYHMÄN IDEOIDEN PÖHJALTA OUTI SÖDERHOLM
OHJAUS: OUTI SÖDERHOLM
TAISTON TALO, ASEMATIE 9, DRIVESI

ENSI-ILTA 10.4.2019 KLO 18.00, 14.4.2019 KLO 16.00, 17.4.2019 KLO 18.00, 23.4.2019 KLO 18.00
LIPUT 10 €, HOLVI.COM / SHOP / TORPEDOTUOTANTO

TORPEDO TUOTANTO OSKO Kenistry

■ Eikä mikään muka riitä? Palaveri yllättöihin jaamisesta pidetään juostessa, koska se on tehokasta ja terveellistä. Työntekijät (Raakel Latva, Viivi Söderholm ja Suvituulia Kempainen) eivät kuitenkaan eessä halua mennä työnarkomaani-pomonsa hullutusten mukaan, vaan he kieltäytyvät pysyäkseen kunnossa ja jaksakseen vielä tulevaisuudessaakin. Kuva Juhamatti Vahdersalo.

Miten hauras onkaan elämä

ASEMANSEUTU
Kati Paakkönen

Mitä heittäytymistä ja huikea energiaa nähdään Tee Teatterin ensi-illassa! Näytelmä tempaisee imuunsa.

Teini-ikäisen Adan kohtalo (loistavasti näyttelevä Anniika Revonniemi) surettua: äidillä on niin kiire koko ajan, ettei hän ehdi antamaan ajastaan tärkeimmälle – tyttärelleen.

Ada luo itselleen oman maailmansa ja toivoo katsojansa avartuuteen. Kaiken lisäksi kiusajat (Raakel Latva, Senja Hannila, Suvituulia Kempainen) riivavat nuorta naisenalkua.

– Seitsemän minuutin kauhu on meidän nauru, he huuttavat yhdestä suusta Adaa piirittäessään.

Adan äitiä, työnarkomaani Nella näyttelevän Lauriina Lehtosen kasvoilta paistavat suru, pelko ja tyhjyys. Työkiireen keskellä nainen uupuu ja joutuu sairaalaan. Kun lääkäri, kautta linjan mainio Pirjo Mäki, toteaa, ettei Nellistä ehkä enää koskaan tule työkykyistä, tytär Ada kysyy sydäntä riipaisevasti, tuleeko edes äitikiikyistä.

Onneksi Adalla sentään on vierellään Salli, äidin sisko (Melissa Lähte). Lähte tekee Sallista koskettavan uhrautuvan naisen, joka laittaa aina muut itsensä edelle. Täälläkin uhrautuvisuudella voi olla seurauksensa ennen pirkää, jos ei koskaan laita itseään ykköseksi. Onneksi matkan varrella Sallikin oppii.

Näytelmän hienous on siinä, että se pystyy tuomaan vaka-

via yksilön ja yhteiskunnan epäkohtia esiin raikkaalla otteella. Melankolisuuden taustalla on kuitenkin aina mukana myös huumori. Upeat tanssi- ja lauluesitykset välissä auttavat katsojaa hengähtämään. Lavastus toimii.

Koko yhdeksän hengen näyttelijäkaarti pistää itsensä täysillä liikoon. Kaikesta aistii, että heillä on ollut matkan varrella hauskaa, kun he ovat ensin yhdessä miettineet aiheita, joista käsikirjoittaja, ohjaaja Outi Söderholm on koonnut näytelmän. Suuri ilo ja rikkaus on huomata, miten nuoret ja aikuiset puhaltavat yhteen hiileen näyttämöllä.

Senja Hannila Rempranti-koirana on suloinen ja viisas. Voi, kun ihmisenkin osaisi ottaa mal-

lia elämästä, joka elää vain päivän kerrallaan.

Näytelmän yksi ehdottomia tähtiheitkiä on uimahallikohtaus. Loistava ja hauska toteutus. Menkää itse katsomaan, en paljasta enempää!

Toinen, mutta erilainen helmi on visailuohjelma, jossa katsojat saavat äänestää, kuka hoitoja eniten kaipaisi. Hoidon tarvitsijat ovat tässä loistavia esimerkkejä vanhuksesta nuoreen mielenterveyspotilaaseen.

Visan voi nähdä täysellisenä irvikuvana tämänhetkisestä yhteiskunnallisesta tilasta, jossa äänensä helposti saa kuuluviin se, joka kovimmin huutaa. Kohtauksen voi nähdä piikkiä sekä kaiken maailman tositv-ohjelmille että sote-uudistuksen alennustilalle. Markus Hannila näyttää lois-

tavasti visailuohjelman isäntää ja Viivi Söderholm emäntää. He ovat täydellinen ”fiaskopari”. Jo pelkästään tämän visailukohtauksen takia kannattaa mennä katsomaan.

Osittain perkaamaton mansikkamaa on osuva nimi meidän kaikkien keskeneräisyydelle ihmisinä. Miten hauraita olentoja me olemmekaan! Koska tahansa voimme mennä rikki.

Ihmissuhteiden ja elämän hauraus on jatkuvasti läsnä. Kaikesta epätäydellisyydestä ja keskeneräisyydestä huolimatta koetetaan edes hetki ymmärtää itseämme ja toisiamme vähän paremmin. Samassa veneessähan me ihmispolot täällä kaikin ollaan.

► Tee Teatterin Osittain perkaamaton mansikkamaa Taiston talolla 17.4. kello 18 ja 23.4. kello 18.

SEURAT

Liite 3: Perunavelliä, konstaapeli Pasanen!

TEE TEATERI

**PERUNAVELLIÄ,
KONSTAAPELI!
PASANEN!**

ESITYKSET: TAISTON TALO, ASEMATIE 9, ORIVESI
30.9.2020 KLO 18.00 Ensi-ilta
3.10.2020 KLO 16.00
4.10.2020 KLO 16.00
7.10.2020 KLO 18.00
Liput 15 € / 10 € (OPISKELIJA, ELÄKELÄINEN, TYÖTÖN JA VARUSMIES)
HOLVI.COM/SHOP/TORPEDOTUOTANTO

KÄSIKIRJOITUS RYHMÄN
IDEOIDEN POHJALTA:
OUTI SÖDERHOLM
OHJAUS: OUTI SÖDERHOLM

TORPEDO TUOTANTO

OSKO

Kantti ry

Perunavelliä, konstaapeli Pasanen! menee juuri sopivasti överin puolelle

ASEMANSEUTU
jaana Ala-Lahhti

Taiston talolla viime keskiviikkona maailman ensi-iltaan rullat Tee Teatterin näytelmä Perunavelliä, konstaapeli Pasanen! on rimaistuttava kokonaisuus.

Ohjaaja ja käsikirjoittaja Outi Söderholm on yhdes- sä näytelmän työryhmän kanssa luonut hullunkurisen maailman, johon katsojan on helppo sukeltaa mukaan.

Näytelmä on jännitystärmi, jossa konstaapeli Paavo Pasanen (Jukka Luttinen) selvittää Kartoffelin sukukartanossa tapahtuvia murhia.

Jo näytelmän ensimet- reillä selviää, että kartanon isäntä on kuollut. Sureva leskimies Höfner Kartoffel (Lauriina Lehtonen), muu vuku ja kartanon väki saa- vat pian kuulla, että isäntä on murhattu.

Tukimusten aikana kar- tanossa sattuu ja tapahtuu kaikkea, muun muassa uusi murha.

Sukulaisten ja kartan- non palvelusväen lisäksi perunavelliä saapuvat se- koittamaan lievä polyni- murikauppias Leo Joke- la (Markus Hannila) ja Voi Hyvä Päivää -lehden in- noakas toimittaja Fiona (I- ris Valkeajarvi).

Huikkea murrettä vään- tävä, kartanon puutarhuri Runaria esittävä Taavi Si-

monen on mies paikallaan.

Kaiken kaikkiaan työryh- män näyttelijöillä roolihah- mot olivat hyvin hallussa jo ensi-illassa. Tässä lenee osansa sillä, että koronan vuoksi näytelmän tuominen yleisön eteen siirtyi kevääs- tä syksyyn.

Saippuusoopperamainen ylinäytely sopii hyvin jän- nitystä ja komedian puitte- tä sisältävään farsisiin. It- se asiassa Lilbeth Kartoffel (Senja Hannila) ja hänen anoppinsa Höfner Kartoffel muodostavat liki samanlai- sen taisteluparin kuin mitä Brooke Logan Forrester ja Stephanie Forrester ovat ai- koinaan olleet.

Näytelmän tarina so- juu eteenpäin ja takautu- makohtaukset on toteutet- tu hienosti. Valosuunnittelu on ollut harkittua, samoin kuin jopa koomiikka ko- hoavat äänitefektit. Tässä näytelmässä vähemmän ei ole todellakaan enemmän, vaan kaikissa kohdissa on menty hiukan överinm- an puolelle.

Kaiken komedian keskel- lä nostetaan esiin myös vä- kavia aiheita. Näytelmä tuo esiin ja ottaa kantaa esimer- kiksi ilmastonmuutokseen.

Näytelmä hyödyntää hy- vin Taiston salin tilaa. Ko- retetulla lavalla eletään kartanon vanhassa salissa, lavan eteen salin lattiatas- sille on luotu palvelijoiden maailma, ja tapahtumat kulkevat myös katsomon

Polynimurikauppias Leo Jokela (Markus Hannila) ja kartanon rouva Höfner Kartoffel (Lauriina Lehtonen) murhamysteerin keskellä. Ku- va: Miija Uotila

keskikäytävää pitkin salin ovelle ja sieltä ulos.

Lavastus on yksinkertai- nen, mutta erittäin toimiva. Näyttelijöillä on tilaa toi- mia ja tuoda roolihahmon- sa esille.

Tee Teatterin näytteli- jät käyttävät ääntään hy- vin ja äänivät vuorosanan-

sa selkeästi. Vain muutama puheenpää oli sellainen, jonka kuulemista katsoja joutui ensi-illassa hiukan pinnistelemään.

Perunavelliä, konstaape- li Pasanen! pitää sisällään oivaltavia yksityiskohtia, jotka yhdistävät sen laa-

jemminkin niin suomalai- seen kuin kansainväliseen viihdekulttuuriin.

Kun konstaapeli Pasa- nen astuu lavalla, soi mu- sikkina Reinikaisen tun- nuskappale. Huomiotta eivät jää sellaisetkaan ni- met kuin Spede ja Hercule Poirot. Leo Jokelaksi nimet-

ty polynimurikauppiaskin saattaa joidenkin katsoji- en kohdalla tuoda mieleen muutakin kuin lavalla näh- dyn hahmon.

Tee Teatterin Perunavel- liä, konstaapeli Pasanen! esitetään Taiston talolla vielä yhden kerran tänään keskiviikkona.